खड्ग सिद्धि

(ऐतिहासिक एकांकी संग्रह)

हेमलाल जोशी

खड्ग सिद्धि

(ऐतिहासिक एकांकी संग्रह)

हेमलाल जोशी

११०२

पैकगु-५००

मू:-५/-

प्रकाशकः—कयो मय्‌जु, कान्तिपुर ।

छापकः-शारदा प्रिन्टिङ्ग प्रेस
२१३, न्हुसाल (धर्मपथ) काठमाडौं ।

ब्छा

मां,

"हृदय व्योमं झरर गायका भाव शीतल संस्कृत,
थःगु आत्मा प्यूगु खः छं योम्ह पुत्र जि व्हेश्यत ।
... ...
मां, जिके छु गुणत दःसा खः व ब्याक्कं निश्चय ।
छं ह्वला तँतःगु न्हापा जिगु मनोरम शैशवे ।।"

--सिध्दिचरण

उकयें, थ्व जिगु न्हापां होगु स्वां
स्वर्गवासी मां नानीबाबायात तुं
ब्छाया

--हेमलाल जोशी

जिमिगु खँ

"खड्ग सिद्धि" इन्टरमीडिएटया ख्वनेकथनय् लानाच्वंगु सफू जुया नं बजारय् न्याये मदया च्वंगु ता हे दयेधुंकूगु जुयाच्वन। च्वसापासा पाखें पिकायेगु मंतुना मजूगु मखु, च्वमि भाजुं हे नं थ्व खं न्ह्यथनादीगु खः। तर, दामं सिधिकक जुइबलय् मनं तुनाथें ज्या याये मफइगु खँ धायेमागु मखु। आ हे नं 'तधं ग्वसा' मदयेकागु जूसा थ्व सफू पिकायेफइ ला मफइ धायेफुगु मखु। उगु अवस्थाय् इन्टरमीडिएट्या विद्यार्थीतेत थ्व सफू थौंतक बजारय् न्यायेकाये मदु जुया छगू समस्या हे जुया च्वनीगु ला छु खः, छु ख।

च्वसापासाया २३ म्हम्ह पासा जुया खड्ग सिद्धि पिहाँ वयाच्वंगु दु, थ्व छगू लय्ताया हे खँ ख। थ्व थ्वया निकोगु पिदँना ख। थथे पिकायेगु अधिकार च्वसापासायात बियादीगुली भाजु हेमलाल जोशीयात आपालं धन्यवाद दु। तर, न्हापा पिदंगु सफू साप हे फोहर व अशुद्ध जूगुलिं उकियात हे गुरू म्फ याना थुगु पिकायेमाला फोहर मजूसां सन्तोष जुइक शुध्द जुइ मदु थें च्वं। गनं गनं ला कपा तछ्याना नं भाय् थुइके मफुगुलिं अन्नाजं खँ हंकेगु मस्वसे आखगो हे गथे खः अथे तया बियागु दु, छाय् धासा थ्व सफुया विशेषता आपालं याना भाषाय् व खंल्हाबल्हाय् लानाच्वंगु दु। अंकि थम्हं मथुल धायेवं थ मस्थे खँ तयाछ्येगु उचित मताया। आशा दु मेगु पिदनाय् फुक्क हे म कथं भिक जुइ।

ल्हुतिपुन्ही,
१०८३

मन्त्री,
च्वसापासा

न्ह्यःवँ

नेपाल सभ्यताया केन्द्रस्थान जुयाच्वंगु नेपाःगाले न्हापानिसें हे साहित्य, संगीत व कलायागु उत्तरोत्तर प्रगति जुया च्वंगु जुल ।

पौराणिक काल यागु खँ अलग तोता मानदेव, अंशुवर्मा पिनिगु पाले यागु खँ जक ल्हाये धासां नेपाःगाले स्वर्ण युगया किरणं खये धुंकूगु खनेदु । थुजोगु खँय् सी-यो-की (नेपादे यागु वर्णन) च्वया वोम्ह चिनिया यात्रि हुयनसाङयात नं ध्रीसं साक्षी बके याये फु । अले, थमं हे व्याकरण च्वया वोम्ह अंशुवर्मा जुजुया सभाय् कवि,महाकवि, नाटककार साहित्यकारत नं आपलं दु ज्वी धँगु ध्रीसं याउँक अनुमान यायफु । थौंतक ल्यना च्वंगु नेपाल संस्कृति थ्व खँयात गाकं हे प्रमाणित याः । अले थन ध्रीसं धायेहे माः कि-ध्री पुर्खाजनपिसं नं आपालं नाटक च्वया वन, म्हितावन, स्वया वन । अनंलि लिपा जुजु जयजितामित्रया पाले नाटक यागु चरम उन्नति आपलं जूगु खनेदु । जुजुं स्वयं जैमिनी भारत, अश्वमेघ नाटक च्वया म्हितकल गुगु नाटक यागु सूची वीर पुस्तकालय यागु हस्तलिखित ग्रन्थ सूची हे दु । अझ थ्व हे जुजुं च्वया थकूगु नाट्यशास्त्रयागु सर्वाङ्ग विधि पूर्णंगु सफू स्वर्गीय खः विष्णु चरण श्रेष्ठजुं सुरक्षित याना ध्रीगु न्ह्योने तया थकूगु दु । खँ केवल थुलि पा कि-भारतयागु नाट्यशास्त्रे थगु हे पह दःसा, जयजिता मित्र यागु नाट्यशास्त्रे नं नेपा पहयागु विधि दु ।

अनंलि वया, जुजु सिध्दिनृसिंह यागु पाले जा नेपाल नाटक यागु पूर्ण विकासया पराकाष्ठाया यगु थौं तक खने हे दया च्वंगु दु । तान्त्रिक शिरोमणि जन्मजात नृत्यकार जूम्ह राजगुरु योगेन्द्रानंद 'गयो जुजु'' या सुपुत्र पं. विश्वनाथ राजोपाध्याय संञ्चालने, निर्देशने जुजु सिध्दिनृसिंह पिकया थकूगु अनेक पौराणिक (कृष्ण, सुधामा, वराह, नृसिंह चरित्र आदि) व सामाजिक (बाठोतेगु खेल) एकांकी नाटकत लाछिठया न्ह्यक काती दबुली ब्होकेमागु गुगु थिति बन्देज जुयावन

लिपा थ्व हे नाटकत बिकसित जुजु श्रीनिवास जुजुया पाले श्री कृष्ण चरित्र, श्री कृष्ण महादेव युध्द, श्री बाणासुर युध्द आदि लनेगु जुगु १५ न्हु तक यागु खेल दच्छी छक न्हीकेगु जूवन। अझ लीपा जुजु योगनरेन्द्रया पाले अनेक खेल लनेगु जुया लच्छितक (कौति पुन्हिनं सकिमना पुन्हि तक) न्हीकेगु जुयावन। खँ थुलि हे कि थ्व लच्छि तक अटूट न्हीकेगु नाटके एकांकी, पूर्णांकी नाटक, भाव नाटक मिश्रित नाटकया रूपं अनेक बाद्य, संगीत व नृत्य नापं समावेश जुया च्वंगु दु। तर न्हाथे हे जूसां थुजोगु नाटकं नं नेपाल संस्कृतिया जः व परम्परा तथा इतिहासया पृष्ठभूमि बयनावं बया च्वंगु दु। थुकि यागु फुक्क हस्तलिखित साहित्य सुरक्षित जुया च्वंगु दु। अझ मौलिक तथा अनूदित या रूप जूसां क्षीगु न्ह्योने थुजोंपि अज्ञात नाटककारतेगु नाटक नं न्ह्योने दु गन कि थुजोगु मङ्गलचरण पिज्वया च्वंगुदु -

फजलच्य किलिच्यं लं
भोक पूया कपालं
जगतस हनेमालं
दक्को कार्यंस मालं
बिघ्न दकोन काल
सिध्दिफलया दुवाल
थलस रत्न माल
गुण अपालं बिशालं ई०

तथा नाटकया अन्ते -

प्रथम सुरजुया कुलसं जनम तिरुती जुजुया पुता ओ दृहिया बनसं चोनयो चलात हणनं नियका लाहातं सितान् हरणं झगलं सितयो माकल त्वाये चिनू, समुद्रयाक पुरसं मितलं थुलि रामजुया गुण खं कनना

इति हनुमान नाटक समाप्त

तओ त्वालं मिखा स्वालं सम्बत नेपालया गुलि ज्यूसां मज्यूसां दयका थ्व भाषां क्षमा याओ हुन थासं थ्व भाषा सं। जुजुया आज्ञा सिरसं तया ओ आज्ञा प्रभावं मभिनं भिनं जू।

लिपा यक्षमल्ल जुजुयागु विशाल नेपा चिकू जुया नं स्वकू दसेंलि तथा थ्व स्वकूयात नं गोर्खाली जुजु पृथ्वीनारायण शाहं त्याका कासेंलि नेपायागु परम्परां वयाच्वंगु संस्कृति बज्रप्रहार मजूसां कुठाराघात अवश्य जूवल। साहित्य तथा नाटकया क्षेत्रे कवीन्द्र जयप्रताप मल्लं बोगु थें जागु देन न्हना वन। अले नेपाल संस्कृति बिकास मजुसे त्यं पुलं जक जुया सीमित जूवल। अझ राणाशासनया पाले जा ल्हाती हे तालं ग्वया ब्यूगुलि बिरकुशराजाथें जागु छगू निग धार्मिक नाटक तथा ज्यापू प्याखं त बाहेक मेगुया प्रादुर्भाव ज्वी मखन। १००० दं च्वे लागु १००० दँ क्वे लाथें जूवन।

तर जुजु त्रिभुवनया असीम त्याग तथा जन क्रान्तिया फलं नेपाले सर्वत्र न्हूगु फसं फसेंलि थथे परम्परा दया ऐतिहासिक पृष्ठभूमि दया च्वंगु क्षेत्र अर्थात नेपाल भाषा साहित्यया क्षेत्रे न ह्यन्नं छक नाटकया चुलि जाजां वल। अझ खास याना एकांकी पल्लवत जुल गथे कि त्रिवेणी, मिसातय् पालिख्वांय्, गौतमबुध्द इत्यादि, इत्यादि। अले थुगु हे समयेले नेपाल भाषा साहित्यया स्थले थ्व प्रस्तुत ७ एकांकी नाटकया संग्रह वुगु खड्ग सिध्दि नं।

आ छत्वाचा खँ वं थ्व खड्ग सिध्दि नाटकया बारे थ्व ऐतिहासिक एकांकी मागु सर्वाङ्ग तत्व गुण त्वंका उगु बखतयागु सामाजिक, राजनैतिक, धार्मिक गतिविधि ई० थुजोगु नकसां वयनातगु दु गुगुया प्रशंसा पाठकं व दर्शकं मुक्तकण्ठं न्हापा हे याना वया च्वंगु दु। नेपाल भाषा साहित्यया क्षेत्रे एकांकी नाटक पुचलं ३०००–४००० दँ न्ह्येया नेपाल संस्कृतिया पुनरोत्थानया नाप नापं थौयागु युगया पथ प्रदर्शक

नं जुया वयंगु दु। छगू शब्दे थ्व 'खड्ग सिध्दि' झीत छगू अनूपमगु देन ब्यूगु दु।

अले थ्व 'खडग सिध्दि' या लेखक जुयादीम्ह श्री हेमलाल जोशी बी०ए०यागु परिचय यन बिया च्वनेगु छुं आवश्यक मदुसां हानं छक लुमंके बोथें तया लिपायात चिपौ छ्वीथें याना थुलि च्वेमागु जुल। वयक छम्ह नेपाल इतिहासया अन्वेषक तथा लेखक, नेपाल भाषा साहित्यया द्योतक अले छम्ह लब्ध प्रतिष्ठ नाटककार,सुयोग्य सञ्चालक, सफल निर्देशक तया 'खड्ग सिद्धि' नाटके जुजु जयप्रकाशया मू भारदार वंशीधर, 'अन्तिम निर्णय' नाटके जुजु रणजीत, 'नरसिंह अवतार' नाटके जुजु सिद्धिनृसिंह जुयादीम्ह सकलया प्रिय पात्रम्ह नांदंम्ह कलाकार नं खः।

आपालं धयां छुं चागु मखु। नेपाल भाषा नाटककार श्री हेमलाल जोशी बी०ए० यागु थ्व हे रूपं मेमेगु नाटकत नं पितके मालाच्वन, थुकी थौं झो सफसिनं ग्वाहालि बीमाःगु जुल।

ललितपुर — सत्यमोहन जोशी

चालं. ने. सं. १०७५

धल पौ

लय्ता: स:

नेपाल भाषा मांया मुलय् सयेकागु जिगु नुगःया भाय् खः। थ्व भाय् नेपाः मां म्हसीकेत मदयेकं मगाःगु ततांःजि भाय मध्यय् दकसिबे पुलांगु भाय् नं खः। उकिं मांया सेवा व मातृभूमिया सेवा कथं थुगु "खड्ग सिद्धि" ध्याखं सफू न्हंगुगु संस्करण कथं पिकाये दया लय्ताः वः।

सफू पिकायेत अवसर बिया दिगुली च्वसापासायात आपालं धन्यवाद देछाया। थ्यावक सफू च्वसापासायात तुं प्रदान याना च्वना।

आशा याना नेपाल भाषा कया आइ. ए. स्तरय् ब्वनींपि बिद्यार्थीपित सफू न्यायेगु मदया मछिना थाकुया च्वंगु आः छुं ईया निंति छिका अःपुका बी।

अन्तय् जिगु मनकामना पूर्ण जुइक थम्हं हे प्रूफ स्वयेगु ज्या समेतं याना बिज्याःम्ह खास्तीमान शाक्ययात व इलय् सफू बांलाक थाना ब्यूगुली शारदा प्रिन्टिङ्ग प्रेसयात आपालं धन्यवाद बिया च्वना।

मखं बही
२ अनालाथ्व, ११०२

क्यो म्नयुज्

महादया !

झीगु मांभाय् नेपाल भाषा, थ्वया साहित्य व संस्कृति ब्वलंकेगु ज्याय् यक्व हे साहित्यिक महारथीपिसं थःगु जीवन तकं पाना वना च्वंगु.झीसं चाः । अले साहित्यिक महारथीपिसं थें हे झीगु भाषा व साहित्य प्रति पवित्र श्रध्दा, पवित्र भक्ति व पवित्र प्रेमी भाषा व साहित्य क्यबय् आर्थिक ग्वाहालिया साः तया बिज्याःपिं दोपिं श्रध्दालु दातापिं न्हापां निसें हे दुगु नं झीसं स्यू । कयः मयजुं नं थ्व हे बांलागु पवित्र आदर्श कया मेपिंत नं धर्मया लँपु क्यना बिज्यात ।

थः मांभाय् नेपाल भाषा व थ्वया साहित्ययात ग्वाहालि याये कथं जक मखु, आइ. ए. या विद्यार्थीपिंत ब्वनेत ग्वाहालि नं जुइक न्याये मदया च्वंगु न्हापा च्वसापासा पाखें हे पिदना च्वंगु मदये धुंकूम्ह भाजु हेमलाल जोशीं च्वया दीगु छधाः प्याखंपुचः "खड्ग सिध्दि" सफू हानं प्यक्वोगु संस्करण कथं वसपोल कयः मयजुं पिकया बिज्यात । अले सफू

ब्यावकं च्वसापासायात तु सहयोग कथं लःल्हायेगु वसपोल कयः मय्जु-या भिंमति प्रति च्वसापासा पाखें नुगः भय्भय् बिक सुवाः देछाये।

लिसें च्वसापासाया हे दुजः भाजु दबलकाजी तुलाधरयात नं थःगु ज्या तोता लिमलाः फमलाः थुगु सफूया ज्याय् ब्वांय् जुया दीगुलिं सुभाय् दु। अन्तय् वसपोल कयः मय्जुयात हानं छको जिमिसं महादया देछाये।

११०२ अनाला थ्व पारु च्वसापासा ये

खड्ग सिद्धि

पूर्व इतिहास-

कान्तिपुरया जुजु जयप्रकाशया शत्रुतसें रानी नाप खँ मिलेयाना जुजुयात हतेयाना निदँ जक दुम्ह राजकुमार ज्योतिप्रकाशयात राज्य बिल । जयप्रकाश बिस्युं ज्वीमाल । जःला खःला राज्य फुवक धँथें शत्रु जुगुलीं त्रैतः गनं आश्रय मदु । उकें अनेक कष्ट नया, धार्ज याना, स्वीपिला जुजुं गुह्येश्वरीया बने पूजारी छम्ह पाखें सिद्ध छम्ह नापलाई-अनंलि थ्व एकाङ्की शुरू ज्वी ।

पात्र परिचय--

महाराज जयप्रकाश-कान्तिपुरया राजा (वर्ष ३२, ३३)

वंशधर--मू रुम्ह-भारदार (पाको उमेर)

अजितसिंह--छह्म भारदार (ल्यायम्ह उमेर)

आचाजु -गुह्येश्वरी पूजारी (पाको उमेर)

साधु
धनवीर
किसन वीर]—जयप्रकाशया अङ्ग रक्षक

कैदी—भेषधारी ठोरी (वर्ष–२०)

स्थान–गुह्येश्वरीया वन

समय–तीं न्हिने

जङ्गलया दथ्वी छगु तधंगु वल ग्वथात:गु दु । वलया छत्ता-खेर चिचीधागु घाय् स्वया जक थाउ:गु माला बुयाच्वगु दःसां सिमाह: लाया तगुलीं छत्र:वाथें छ्व धःपाँ जू । सिमाय् सिमाय् किट पतंग टयार्रर हालाच्वन । बल्ले बखते मा:क:तय स्याल्यना सिमा फच्चा हल्ले जूगु शब्द नं न्यन्य दु । राजा जयप्रकाश गुबलें घाँसे फत्वी, दस्तानिपा बुत्रस्याई, गबलें पुली चत्री, वावकु छी, गबले सूर्य: पात्य स्वै, गबलें पलीं ल्याख्याई । वया मन थात मचय । गबले तापाकं वगु छु शब्द दुला धका न्हाय्ःबिया न्यना च्वनी । अले निगालहा जोडे याना मिखा तिसिना ध्यान याइ ।

जयप्रकाश—जिथें पापी मदु गु हे, छिथें पाप नाश याइम्ह सु मदु । थ्व थ्वोका याय्माल जननीं याय् गुगु योग्य जू (शीर क्वे याइ)

[वंशधर व अजितसिहया प्रवेश]

वंशधर—महाराज ! (जयप्रकाश इमित स्वै, फेत्वीगु इशारा याइ) सुथंनसें चा:चाहिला जुयाया सिगु खँ न्यन्य जा दत । चाबहिली थें देशे वजि बिया वःसि बजातेबय छक: थाना थाना न्यना, थथ्य धा:दु-महाराजयात पितिना लिदं जक दुम्ह राजकुमारयात: जुजु याना मचा क्व्हतेथें य:य: थ्व लायकू ज्या चले धा: गुलीं देश नापं उठ जुया-च्वन । बरावर भत्रवाय् बना:गु थ्व बांला:गु मखु । त्यः मत्यः धंगु छुं हे मन्त । लथालंग देशे भताभंग चाला ।

जयप्रकाश—हँ, (उत्सुक जुया) हनुमान ढोकाया चाला वाला नि ?

अजितसिंह-- अँ, अन जा सुं हे दु मछः हँ ! सैनिक त ढाल तलवार, खोना, चुपि ज्वंपीं मूं दु हँ ।]

जयप्रकाश--हाँइ ?]

अजित सिंह- (हान व हे खँ धाइ)

जयप्रकाश--झोपीं थन सुला च्वन थका सोश्रा जकं थ्व तयारी या:गु ला ? अहो ? स्व स्व जिगु ज:पा ल्हा: खा:गु स्व ।

वंशधर--] महाराजया जय ज्वीमाल ।
अजीत--] आम अङ्गस्फुरण जा भिगु लक्षण ख्यमा: ।

जयप्रकाश-- बाखं बाखने जा न्यनागु दु, गनं स्त्रीलाभ, गनं मिलाप जूगु खन्य दु । अथ्य जूसां (मिखा ह्याउँक कना वाक्कु छिना) व गुलाँगारनीयात: ला जीं सुनां स्वँ वया ख्वा? स्त्री धैम्ह अर्धाङ्गी धाइ, सुख दु खया संगी थाई, थं जा स्वस्व: था:गा: हे काय् सफेक लित्तुलिना ज्यान ग संतार तवकन याइम्ह अज्य:म्ह राक्षसनीया नां हं, 'दयावती' बा ! (भतिचा सुंक च्वना) जित: जा व नाँ जक हे संगा जिगु नुगले तेत: सम्म जा मेम्ह, मेगु नां गबले छाये मखु थ्व जिगु धर्म ।

वंशधर–महारानीयात: खँ न्यकुगु दत, नश्र जकं थ्यथ सन दीला?

जयप्रकाश-- उलि बुद्धि द: सा छाय जि थुते याई ? तुलसीदाश जि छाय धयातई 'शुद्र गवार ढोल पशु नारी, ये सब ताडनके अधि-कारी ।" जि शत्रु व ठोरी भारदारतेगु खँ न्यनीम्ह, वंशावली हे बांम-लागु खँ जाय्कीम्ह, व कुलांगारनीया दह: स्व !······ न्हाय् क्ययनं मस्यू, न्हि काल मस्यू··· (ज्सुका: तया नुग: मछि सलं. जि सु दु ? किजा निम्ह दु न निख्य स्व:, थ कला हे गतिमला, काय् छम्ह दु नं मचालिनी, भारदार फुक्क वैरी (नुही पाख्य स्वया) आ ला व साधुजी थें बैरागी जूसां जांधुंकल खु मानी ? अझ न जिगु उमेर पीदं मथ्यनि, कर्म याय् मगानि । (उत्तेजित जुया) संग्राम ! (ल्हा ल्होना)

संग्राम याय् मानि । जीवन हे संग्राम खः, कान्तिपुरया नां सार्थक मयायला ? थ्व प्राण बी मालत्य नं ।

वंशधर--जिपीं मदुला ? महाराज ! महाराजया साथ जीपीं मा:गुतक्क याना हे च्वना । न्हुगु पल्टन खा:गु हे दु । निस यातः नीम्ह जक पखुला मचा: नि ? यँ देशे धावा यायतः थौंसा थौं हे तयार, कन्हेसा कन्हे हे । खुच माकं वँगु हे जुल । गुह्येश्वरीमा जुया पूजारी आचा: भाजु प्रत्यादिगु दु-दांछी निसां दक्षिणा जक्हे माथ निका महाराजया सेवाय च्वँ याय हँ ।

[आचाजुया प्रवेश]

अहो ! छि ला जंकुबेलाय् हे लाम्ह का छि,नां जक कया तुग्रुक्क थ्यंक: झाल का । झासँ झासँ –

आचाजु-- (म्ह क्वछुता, ल्हा ज्वडेयाना त्हा शीर भागी याना) नमस्कार महाराज !

जयप्रकाश--धन्यवाद, दिसँ त:धंगु गुण याना दिल, जिगु नुगले दु । धंदिसँ, न्हूगु खँ छुं दुला ?

आचाजु--(स्वाँ सिन्ह: तक्के यायाँ) महाराज ! थौं लायकु पूजा वल लुँदां तया । मनु लगेयाना बिया इमित: लिना स्वयां छु ख कावै धका-इमिसं शंका या: न्हि ! गुलि गुलीं ला बने नं चाहिला जूहँ ।

वंशधर--छु इले आचाभाजु ?

आचाजु--अथ्य हेका खुधौ न्हेघौ ति जाल ज्वीमा: ।

जयप्रकाश--का--यवव चाहिवय व्यू रे । धन्य आचार्य । छिसं त:धगु हे मद्दत याना दिल । जि कान्तिपुरया सिंहासने दयवं हे छित:नि लुमंवय । छिगु ऋण चुक्ति याय । अवश्यनं छिनाप इनाप याना थें गुह्येश्वरी घाट नं दयका बीगु जुल, सत्य सत्य ।

आचाजु--जय् महाराज ! खड्ग सिद्धि लाय्माल याकनं माईया कृपानं ।

(तापाकनिसें घाराघुरू भाराभ्रू जूगु सः ताय्दें । भचा जाय्व बल जफत बाग:चाम्ह मनु छम्हस्यत: निम्हस्यनं निख्य ज्वना लुट्टु लुया हे ।)

धनवी -- (महाराजया न्हृच:न्य हया)

किसनवी--का भोपु पालो । सु व स्यूला ? थपाय्चा न्हिक:म्हसिया अराय्हा: खं । महाराज ! छ: पिन्त मभिका खं ल्हाना· ·वा ! थ्वया न्यँ लिकाय्ला ?

जयप्रकाश--आस्य आस्य फेतु सकलें । (कंदीयात:) का खवव जुस्व खं कं । छ ठोरी जात मखुला ?

कंदी (लाचार साथ) ख: ।

जयप्रकाश--ह्यंक्य मत्य । न्यनागुली मपाक्क धा । छन्त छुं हे याय् मखु । बरू शिर्पा बी छन्त । का धा जंगले, गोले, छाय् हिला जुया

वंशधर--धा धा छं, नत्र. . . ।

(जयप्रकाशं हयेका न्यँ धका ईशारा याइ) छिपीं गोम्ह दु। जङ्गल जङ्गल छु या: जुयागु ?

ठोरी--जिम्त: पशुपति बने चाला: माला: स्वया: खाँ कां वा धाका तौधी काजों छोगु । छिपीं पशुपति जंगले दु धाय् न। सिया खां थुलि हे, या:याथ्य याव ।

धनबी-- मखु मखु काजी म्येम्येगु खँ नं ल्हा ।

किशनवी--जिमित: धागु-यँ देशं फौज वंबले सकस्यानं ग्वाली याय्मा: हँ । हाराम्ह जुजु मज्यू हँ ।

जयप्रकाश--छू ? फौज वबले हँ ?

किसनवी--अँ, महाराज !

जयप्रकाश--फौज म्ह्याना वःगु दुला ? ग्यँ ग्यँ बालाक ।

बंशधर--फौज म्ह्याना वया चवगु दुला ? का धा ।

ठोरी--वाल ज्वीमाः ।

जयप्रकाश--किसनबी, धनबी, हुँ हुँ, छिपीं स्व हुँ ब्वाय् हुँ । (किसनवी व धनवी ब्वाय् वन्य त्यनी) आस्य आस्य श्वेःत हुँ सिम यनी प्यपुं क च्यु । (इमिसं वैतः साला यंकी केंदी छ्यों क्वात्तु क्वाना लुकु लुकु वनी ।)

छु धाय का ? थ्व खँ खः सा गोदावरी, मातातीर्थ, गोकर्ण, गुह्येश्वरी, अनलि गन ? (न्हिला न्हिला) ध्वःध्वःले द्दरयँ वःयगुला ?

वंशधर--गन ज्यू महाराज, छिगु प्रताप ग्वलेल व ग्वलधा जःखः च्वंवक मनूत वशे कायधुन । मिजंत फुक्कं मालिवले जुद्ध याय् माःसा ग्वाहाली वे धाः धीं । म्हयःन्य तय्तः म्हगु फौज दहे दु ।

अजितसिंह-थ्व खँ लं न्यन्ददु-तन्जु, तन्हीं गोर्खाथें थाय् थाय्या जुजुपिसं राजकुमारयातः जुजु माने मयागुलीं सेनापति नं झो पाख्य हे लिना . . . (स्वाँ स्वाँ सासः ल्हाना हथाय् हथाय् चाचां किसनवीया प्रवेश ।)

किसनवी--बागमती छीन, छीन, हताः वलः हताः वल । बाबहि दे छ गुली मनूत, खुसी वारी च्वना हतका च्वन--ऊ उ सो श्वले कय्‌मी हाःथें हाःगु मनूत ।

जयप्रकाश--(जुरुक्क दना) का ज्वं हाथहथियार हिं हिं जिगु ढाल तरबार ।(सकलें दना इतिमिति कना ब्वाय् ब्वाय् ज्वी । महाराजया तरवार कुटी दुन्य मदु । जयप्रकाश बाहेक सकलें जोगीया कुटी द्वाँ, प्याँ उख्येँ थुख्येँ जुया हाला ज्वी ।) (अचाजुयातः स्वया)

साधुजु गन थें, बिदा काय् माःगु वन्हु कछि च्वन्य धुन नाप्यं ।

आचाजु-- महाराज ! वेक. बिज्याइगु ई जुल। अँ, वेकः थाके तरवार छ्यु नं खना।

वंशधर—हूँ। वहे ज्वीका, जिमि जा म्हे ज्यू हे मदे धुंकूगु तरवार मदया।

जयप्रकाश —मां ? छिगु शरणे (मिखा तिस्सिना पलख ध्यान याई।

[साधुया प्रवेश]

साधु--विजय स्व. महाराज ! धन्य,धन्य ! पुरश्चरण नं सिधल थौं थ्व खड्गया सिद्धि नं लाइगु जुल-अवश्य, अवश्य, अवश्य। प्रस्थान यानादिसँ। विलंब याय मजिल।

जयप्रकाश--तथास्तु; सिद्धिजो ! छिगु आशीर्वाद शीरोपर (नमस्कार याना) कानु आ (उत्तेजित जुजुं) यदि धर्मया पक्षे विजय ज्वीमा धंगु दःसा, शत्रिछ,निशः छु द्वोलछो, लखंलख फौज न जि याकचाँ हे हटेयाना छ्वे, का थौं वँ हे वन्यगु। कित कान्तिपुरी मखुसा अमरावती सां सही।

सकलें — महाराजया जय ! जयप्रकाशया जय ! (नेपथ्ये शलंसः मनून ताराकं हालाहै — जयप्रकाशया जय ! जय ! ....)

किरातेश्वर

[पृष्ठ भूमि]

द्वापरयुगया अन्तय् नेपालय् गोपाल वंशय् भुवन सि अन्तिम जुजु जुया वन । बेंत किराती नायो यलंवर संग्रामय् जययाना नेपालया जुजु जुल । वं गोकर्णया जङ्गलय् बिशाल नगर दयका ताकाल भोग यात । थ्व किराती जुजुया खुगू पुस्ताय् हुमति जुजु जुल । हुमति जुजु राज्य याबलय् महादेव पारवती किराती रूप कया किरात गणतयसं सेवा याका विहार याना जुल । थुगु बखतय् पाण्डु पुत्र अर्जुन दाजु युधिष्ठिरया उपदेशं तिर्थ यात्रा यायां नेपाल देशय् थ्यन । वागमतीया किनारय् किराती नाप जुद्ध यायां अन्तय् किरात रूप महादेव नाप घनघोर जुद्ध जुल । द्यो निभा:व त्यनाली अर्जुनशिव लिङ्ग पूजा यायगु नित्य नियम तोफीन धका पूजा यातले लडाई बन्द यायत किरात रुप महादेव धायात धाई विपक्षीं थ्व प्रस्तावयात स्वीकार याई । अनंलि एकाग्र चित महादेव पूजा याइह्म अर्जुनपतालगय्, घातकि व किराती हे (गुम्ह नाप जुद्ध जुया च्वन) महादेव खनी । (छाय् धासा छाक्व पूजा सामान व किराती याके ला:बंगु खन । उकें अर्जुन व किरातरूप महादेव याके क्षेमा फ्वनी । अर्जुनया बल पराक्रम खना प्रसन्न जुम्ह महादेवं वेत वर प्रसाद बी । अर्जुन ! छंगु इच्छा पुरे जुइतिनी । क्षत्री तीर्थय् मोल्ह हुँ । मानव शस्त्र विद्या बोध ज्वी । पाशुपत अस्त्र वं धुन, इत्यादि अनंलि अर्जुनया किरात कुमार जितेदस्ती नाप मित्रता जुइ ।

थ्व हे मित्रताया नातां जुजु हुमतिया काय् जितेदस्ति महाभारतया संग्रामय् दुर्योधनया प्रार्थनायात तिरस्कार याना पञ्चपाण्डव पक्ष लिना भाग का वनी धैगु आधारय् थ्व एकाङ्कीया जन्म जुल ।

प्याखं मोत-

१. जितेदस्ति—किरात जुजु हुंमतिया काय्, वर्ष २३ ।
२. हन्ति--मन्त्री हारतीया काय, वर्ष ३३ ।
३. लंबु--राजकुमारया पासा, वर्ष ३० ।
४. अर्जुन-- युधिष्ठिरया किजा ।
५. छोपिवा--किरात रूपकथा विहार याना जूम्ह स्वयं महादेव ।
मेमेपिं सेवक व भरिया आदि ।

दृश्य

स्थान--श्लेष्मान्तक बन
समय--न्हिनय

(सिमा-सामा तातापागु सालुगु बन पाखे निभाःनं द्व,किचःनं दु । थन्यागु थाय् लयया जुजु हुमतिया काय् जितेदस्ति, मन्त्री हारतिया काय् हन्ति व मेमेपिं वया चाकरी याइपिं किरातीत शिकार म्हिते दिना वजि नय्‌त घाँसय् फेतुई । सकसिनं थःथःगु अस्त्र धनुर्वाण, भाला, चुपि, पा, फुक्क क्वे तई । राजकुमार व हन्ति बाहेक मेपिं सकलें चलाला ज्वीत सना ज्वी । गुलिसिनं छुसी माला है । गुलिसिनं लोहँ बाकू चाय् कर्द दाया मि पिकाई, मि न्वेकी । सत्तिक हे खुसी न्हयागु सः वई च्वनी ।)

जितेदस्ति--खः ला हन्ति; थौंथें ज्य गु शिकार गुबलें म्हिते मनंनि । का स्वः-उवँति निसें व्वाँय व्वांय् जुयाया खाली चलाचा छक ! .... नारां शिव शिव !

हन्ति—व हे ला हाला च्वनागु । थथे जुइव नयनं याधनं हे

पिस्याइगु नुनु, । ननानं नगि नय्का-मनस्यँ छु खँ ?

जितेदस्ति—का छ जा, नसुवा ! न्हयाबलें नखँ अक ।

हन्ति—(धाल्हा चक्कंका दथुपति छपति-ति स्वाका निभालय् लाका) का स्वं दिसं, लि हे बात । ए लंबु उ ख ....

लंबु—छँ, छाय् ?

हन्ति—उलि हे मस्यूला ? छाय् गो, नसा ज्वना वहींपि भरिया मवःनि ?

लंबु—इमिसं झीपिन्त .... माला जुल ज्वी फु तापाकं खनागु-वैच्वंगु आःला गुँ कों कों । (जःपाल्हा त्वचाथें तया गोकर्ण पाखे स्वया दनाः गःपः ताहाग्याना तिस्सलं) वः अअ.... भरिया दाजु र अअ.... (नेपथ्ये तापाक वःगु सलं लिसःवई) 'हो' चिसकं 'हो ला व्वा लः का' (ससकं थुख्य वा रे थुखे ।

(जितेदस्ति व हन्ति च्वापु गुँ स्व स्व घासय् गोतुली ला छुया स्वंदि-(लयताया)ताना ला कू कू मताना ला पाय् पायँ, छुया ला हाकु, मछुया ला ह्याउँ (दोहरे याई ।)

चला न्हुंल तिगा,तिङ्गा जङ्गल पारि गङ्गा ।

जिते कुमार नाप दःसा झो छुया धन्दा । (दोहरे याई)

जिते—(ला छुपि स्वेत छग्यों ल्ह्वना) का, का हुँ हन्ति छन, याकनं सिधय्केमा धयां । योयोथे म्ये चिना म्ये हाला ढिकि सना च्वंगु खना आय ह्रे ब्रू का ।

हन्ति—'आय् बुयां काय् बुइला' ? धाइगु ला हे जा ब्के थाकू ! बांलाक बूगु छ्वेय्ला जकं न्हयो लिसे थाकू ।

जिते—हुँहुँ तोपा ब्यू हुँ,

हन्ति—(जुरूवक दना) ज्यूखे (वनी) छकू निकू ननिरदय् (चिसकं धया छ्यों क्वाई) (भरिया नि:ह नयगु सामान इमिगु न्ह्योने तिका लः का वनी । हन्ति केराहः कया झोलाक लाया हं अले केराह

सिनं मधि छ्वा छ्वा, ल्वसा भाग तया हे ।)ला छ्वँ भुनुनु खँ ल्हाम्हा छवेला तया हं हिथेव छसल) छाय् कि .....

(जितेदस्ति--दना वई, सकसिगु ब्व स्वया फेतुई, अले मेपिनं थ:थ:गु ब्व नाला फेतुइ)

जिते--(छब्व अप्पो खना) व छब्व अप्पो छ:य् ?

हन्ति-छोब्व (सकलें हन्तियात:स्वया:हिली)

जिते--का का नयसा नो,

सकसिनं—नो, नो

(सकसिनं नई भति लिपा म्हय् छ्यंगुलि हिना च्वंम्ह जटाधारी धनुर्धारी अर्जुनया प्रवेश)

जिते—(अर्जुनयात) ओ ! छासँ, दिसँ,

अर्जुन—किरातेश्वर गन हाँ ?

हन्ति--जिमि किरातोश्य किरातेश्वर सु खो: जिमि दुजु हुमति हे ख:, लायकुली दो; वेक:या काय् राजकुमार जितेदस्ति छाथ न हे ख: ।

जिते--(दिसं (मेपिन्त स्वया) पाहाँ यात व छोब्व न्हापछ्याक च्छूरे । पाहाँ धैम्ह द्यो हे ख: । (छम्ह नय्दिना छोब्व ल्होना अर्जुनयात न्हचच्याका धाई) फेतुना दिसँ ।

अर्जुन---जि नय मज्यूनि ।

मेपि---(छसलं) राजकुमारया आज्ञा मनरयं मज्यू ।

अर्जुन—अहं नय मज्यू, छिमि न ।

जिते--जिमि नया च्वनागु ह छु मच्वला ? छिसँ नया ज्यू

सकलें--छिसं नयाद्यू ।

अर्जुन---मज्यू ।

जिते--ख: मनरयं मज्यू ।

(छम्ह मेम्ह दना अर्जुनयात लहाज्वना फेतुकेत सनी, अर्जुन लिलि-चिली, वं ऊन ज्वंवनी ।)

अर्जुन--हत मूर्ख !

जिते--छु ? जिपिंला ! मूर्ख ? सुथें चवं मूर्ख, छाय् लिलिचिला ? लिचिलेम्वा ! नय्थाय् नयमस: म्वाथ:त्वा: ।

अर्जुन-(व मनूयात) धत धत थोमते असुचियाना, चिप चाप ।

जिते-म्वाल,म्वाल व ब्रम्हं ज्वीका आ: कलियुगं तुति चुल धाय्व ब्रम्हुतसें थ:गु कार्यभार तोता मेमेगु कार्य काइ हं । थ्वनं... थ:कार्य तोता धनुर्वाण ज्वना झीगु हे ज्या कया हान झीत: हं निन्दा ! थ्व छाय् छगू रकम या:पिं दाजु किजा, तमाम सकलें समान ।

अर्जुन---मखु, अय्जा ब्राह्मण मखुजि ।

जिते--अले छाय्ले थ्व नाटो कुटो, थी थाय् ?

अर्जुन--(फुईक्क चवना) जिपि आर्य आचारे चवनिपिं छिपि जुल अनाय माक:त ।

जिते —(तम्वे:का) का, का, छु स्वइच्वना लयकेम्वा थ्वेत, धुंकि चवा: ।

सकलें--का च्वा, का च्वा (सकलें जुरु जुरू दनी । राजकुमार जितेर्द:त धनुर्वाण काई, मेमेपिसं हाथहथियार भिरें याई)

जिते--माक:त मखुला ? का स्वइ का-माक:तसें छु याक: यात छु मयाई ? तिष्ठ;बिस्यवने मते ।

अर्जुन--(धनुष ख:गू लहातिं ज्वना)तिष्ठ सा तिष्ठा का धनुषय टंकार विईं राजकुमार न्हयोने मेमेपिं लयूने च्वनि, लडाई जुइत्यनि, सकस्यनं लाय बुई, जंगल थर्कय् जुई सिंह छम्ह दय्वहे गा धों चा वथां ख्यायत: । आसे आसे, बिस्युवने मते (राजकुमार लिलि चिली अर्जुनं पेलय् याई) छाय् लिलिचिला ? लिचिले म्वा: त्वाय् थाय् त्वाय मस:

माक: ख्वाः। (किरातीत नेपथ्ये थ्वनि, अर्जुनं अन्न पेलय् याना थनि ।)

(अनंलि---घोर जुद्ध जूगु शब्द । वइ अनंलि किरातीत ग्वालि, ग्वालि, द्यो।िवाः याथायनु द्योपिवा याथायनु हे द्योपिवा शरण वया, हे द्यो पिवा का रे का जिंपि फुइन--धयागु नाना किसिमयागु इगःमिगल हाःगु सः वई बिस्तार बिस्तार व सः ताथ् मदया वनी ।)

दृश्य २

स्थान–किरातेश्वर शिव लिङ्ग
समय–उखुन्हु हे निभाबीइलय्

(च्वापु गुंई निभाः दनि । उखे पाखे हे वाग्मती न्ह्यानां च्वंगु सःवः। राजकुमार जितेदस्ति व वया पासापिं मेमेपिं किरातीत अर्जुन व महाद्यो पिवा जुद्ध यागु स्वया मोहतय् जुया च्वनि । धनुर्वानया जुद्ध सिधय् धुंका नं त्याः बू सी मदु । निम्ह फूँफुँ वय्का च्वन । अनंलि मल्ल जुद्ध यात्त सुरय् ज्वी । मल्ल जुद्ध शुरू ज्वी, अनेक दाउ पिकया निम्ह-स्येनं फयान फयाथें बिपक्षी यात ववः थयत सनी । द्यो पिवाः किराती बलया लिसे स्वया च्वंपि किरातीतसें नं थःथःगु ल्हाम्हू छिना म्ह संका बल याई । अर्जुनयात प्येलय याई थें च्वनकि पररर लापा थाई ।)

किरातीत–द्योपिवा दाजु, हेः आमथे खः । ग्याय्म्वा ग्याय्म्वा । छम्ह किराती--ओहो, स्व स्वः थ्व द्योपिवा दाजु जा थुलि न्हचाधका मस्यूनि का । मेम्ह-अँ, खःधका । गन सय्कल वं सस्त्र अस्त्र विद्या थः महा द्यो थाय् जक च्वना च्वनिम्ह । मेम्ह-महाद्योया सेवा वान्हि याइम्ह । द्योया प्रतापं का, मेगु छु ।

(अर्जुनं प्यलय् यागु खना) का, का का न्हि... ... ...

मेम्ह-व तापालियाम्ह मनूले ! वा, कवर्या थाय् हे उलितक तेस्वी मेस्कां याना ल्वाय् छाःम्ह, ल्वाय् फुम्ह सुज्वी थ्व ? स्वा स्वबलय् बांला द्यो थें च्वं पहिरन धासा जङ्गली ध्वकय् छ्यों !

(आः जा मल्ल युद्ध भयानक रूप काई। दोहँ दोहँ ल्वाःथ्ये वखतय् फुइ फुइँ याना वं वया लप्पा, वँ वया लप्पा ज्वना हानं उखे प्यलय् याई)

किरातीत--**का का का द्योपिवा न्यल हःहः खःखः आमथेहे वःया हानं बयाः ... ...**

द्योपिवा- (अर्जुनयात गावक ठेलय्वाना) फुनिला ? **मफुसा न्यल बा बा धा।**

अर्जुन--(**आकाशय् थस्वया) आसे आसे वलखः जक जि जूगु खँ धाय्।** (निम्हस्यनं ल्वाय्गु तोति) द्योपिवा-**काधाः छु धाय् माल :**

अर्जुन--**जि थौं महाद्यो पूजा याय् मानि ... निभाः बीन ... खछि आसे, अले पूजा सिधय्का हानं ल्वय् ... ...**

द्योपिवा--**द्यांलानिम्ह ला ? तस्क बलाःम्ह खनि ! का, का ज्यू, आबले बल फों महाद्योयाके** (किरातीत सकलें अचम्म चाया-ल्हापुइका च्वनि)

(**अर्जुनं थःगु झोली हया स्वाँ सिन्हः, फलफुल पिकाई। लिक्क हे दुगु शिव लिङ्गय् पूजा याई। मिखा तिसिना ध्यान याई। हानं मिखा कना द्योपिवायात स्वई। शिवलिंग स्वया मिखा तिसी। हानं मिखा कना द्योपिवायात स्वइ ! द्योपिवा किराती हुसुहुसु न्हिला च्वनि स्वकः प्यकः अथे स्वेधुंका लोमतय् वहे द्योपिवाया न्हयोने वना तुति भोपुइस्यनी। द्योपिवालं निभा ल्हात अर्जुन यात छ्योंज्वना थनी। मेपिं किरातीत छ्यों ववातुवाना स्वया च्वनी।**

अर्जुन-- (निपा ल्हा जोजलपा) जि अज्ञानी जुया च्वनसि त प्रभु !

घोपिवा--अर्जुन !

अर्जुन--प्रभु !

घोपिवा--धन्य ! अर्जुन, छ खना, छंगु पराक्रम खना। जि आपालं लय्‌ताय्‌ धुन। छं मति छु तातुना व जि बीगु जुल धा।

अर्जुन --जि छु बिन्ति याय् ? कनेमागु हे मखु धृतराष्ट्र दवंब्वाया सच्छिम्ह काय्‌ मध्ये थकालीम्ह दुर्योधनया युर्गतियानां जिमि न्याम्ह दाजु किजां मावव दुःख सिल, द्रौपदियान दुर्गति जुल। गुगु कथं यानां जिल जिमित कोफायत स्यायत मयागु छुं मंत, प्रभु !

किरातरूप महादेव – अँ, अँ !

अर्जुन--भीमसेन दाजु यात बिष नकल, समुद्रय्‌ थवकाल, सर्प न्याकल, लौ-छें मितया बिल, अनं लिपा द्रौपदियात धीमत्यो-वलय्‌ अथिङय्‌ सभाय्‌ दुष्ट दुर्योधनया आज्ञां दुराचारी दुशासनं सपः ज्वना लुया हया नं पतासिंबका बेइज्जत याय्‌ यनं, हानं कपट जूम्हितेन सःता जिमिगु राज्य सर्वस्व त्याकाः काल, जिपि बनवासं जुलः झिनिदँ तक थ्व हे भेष जुयानं हानं दच्छि गुप्तवास च्वनेमानि !

किरातीरूप महादेव--किरातीतय्‌थाय्‌ (न्वया) ए जिते थन वा (जितेदस्ति वई) सिलला थ्व अर्जुन धयाम्ह ? हस्तिनापुरया राजा पाण्डुया न्याम्ह काय्‌ मध्ये दातिम्ह।

जितेदस्ति--द्रौपदी धयाम्ह थ्वया कलाः खनिका हँ ?

कि. महादेव-वय! जक मखु न्याम्ह दाजु किजाया वहे छम्ह।

किरातीत-- (सफकाया) ओ ! निम्हेसिया, स्वम्हेसिया छम्ह कलाः दुर्गि दु धयां थिमि जा न्याम्ह न्याम्ह सिया व हे छम्ह ?

(किरातीत सकलें न्हिली, किरातरूप महादेवं इमित भ्वाँय् भ्वाँय् स्वई ।)

कि० महादेव---अर्जुन हुंकन क्षत्रिय तीर्थय् मोल्हू हुँ, छन्त माक्वो सस्त्र विद्या बोध ज्वी । पाशुपत अस्त्र बोधुन । (जितेदस्तियागुव अर्जुन यागु ल्हा थः थःम्हं मिलेयाका) जितेदस्ति ! का, आवं निसें छिंपि शत्रु मखुत स्वाय् जुल । लिपा कुरूक्षत्रया ख्यलय् थुपिं पाण्डव व कौरवतय् अघोर संग्राम ज्वितिनी, अवलय् छं अर्जुन यात ग्वहालि यायमा, नेपाल न्ह्यावलें सत्यया पक्ष लिना स्वायमाः, गुबय नेपालली उब्ये विजय अवश्य ज्वी । असत्य, अधर्मया अवश्य सर्वनाश ज्वी । (ल्हाल्होना) धर्मया जय !

सकसिनं—धर्मया जय !

महादेव—नेपालया जय !

सकसिनं---नेपालया जय !

जय ! जय ! जय !

नैपाल सम्बत्

(ऐतिहासिक एकांकी)

प्रस्तावना–

नेपाल संबत चले जुया वःगु १०७२ दँ फुत। कछला थो [अर्थात् कार्तिक सुदी] प्रतिपदाखुनु थ्व सम्वत् १०७३ थयम। उगु बव्रते अभयमल्ल कार्याविनिम्ह मध्ये तःधिकम्ह जयदेव ललितपुर व कान्तिपुरया जुजु जुया च्वन, अथे हे चिधिम्ह आनन्द मल्ल भक्तपुरया। झिनिदो छेंया सहर बाहेक नं भों, पनौति आदि न्हय्गां बांलाक बसेयाना अखण्ड कीर्ति कया राज्य याना वंम्ह जुजु आनन्दमल्लया पालय् छम्ह ज्योतिषीं छगू साय्त लुइकल। व साय्तया बेलाय् लखुतिथें [भतिखुं व बिष्णुमतिया न्ह्यने] फि कया हया प्यन्हुखुनु लुं जुयाच्वनि धयागु व सामुद्रिक ज्योतिषीया खँय् विश्वास याना आनन्द मल्ल ज्यामित छ्वइ। फिया कु नं कयाहइ। तर थ्व धनया बलं नेपाले गुकथं शंखधर, उपनाम साख्वाल धयाम्ह छम्ह कान्तिपुरया फवन्जालं नेपाल सम्बत् चलेयाना वन, थ्व सीक्यत थ्व एकाङ्की मद्दत बी।

स्थानः-भक्तपुरे छखा छेंया मातं बैठक।

समयः--न्हिने

(पूर्व पश्चिम ताःहकःगु बैठक। उत्तर पाखे स्वपाः संझयाः दु। दक्षिण पाखे कोठाय् दुहाँ वनेगु लुखा। लुखाया छुं भति उखे पूर्व पाखे सिधिवन्त जोशीजुया आसन। फुस दक्षिण। फुसे गणेश कुमारया दथुइ महाद्यो पार्वति च्वयातःगु खेंगो बांलूगु कुच्छि जाः कुत्या हाकःगु पिलाया पुसा खना तल। ऊकी जायक मभों व हरताल भोंया सफुत खनेदु। न्हचोने स्यूचाचूं व्हला तःगु तप्पागु गोलःदु, नापं दाला छगः नं दु। मःभोंया पात्र पँ हे पुइकातल। आसनया च्वस्सं धलिमे तः फालागु सिपौ बलाय् कौलाछि मयाःगु कापः बला फ्ललरथें तया पंखा खाया तल। थ्व पंखा चलेयाय्गु खिपः तापक च्वना च्वम्ह छम्ह आख ब्वंवम्ह मचाया ल्हाती दु। मेपिं शिष्य मचात गुलि हाक ग्वरले सलामं च्वया च्वन। गुलि आखः ब्वना च्वन। छम्ह शिष्यं हुक्काय् गजि चिलं तयाः छपा ल्हातिं नलि ज्वना गुरुयात गजि त्वंका च्वन। तापाक घौ थाना हःगु शब्द वई।)

सिद्धिवन्त-(न्हाय्पने तया तःगु नँया कलमं ग्वरले दाया आखः ब्वंपिन्त धाइ, सकलें सुंक च्वनि) गोताः थात हांइ ?

१ म्हम्ह—झिछघौं गुरु !

२ म्हम्ह— मखु गुरु, झिनिघौं।

३ म्हम्ह--छघौं पात, झिस्वघौं जाल।

सिद्धि०-उलि हे तोमफ्या, छिंपि जा; थुलि हे जाल धका धाय् मफु ला ? ल्या ख्याय्गुलो घौं न घौ पाकाः जकं ? छघौ बाघौ जा छु, निपला स्वपला पात धाय्व हे ज्योतिष शास्त्रे आपलं पाः वनिगु ! (न्हाय्प्वालं सास गुखे पाखें वः स्वयत खःगु ल्हा न्हासय् थ्यंक यंका फुंई फुंइ सास ल्हाना स्वइ।

४ म्हम्ह—(मिखा तीसिना एकाग्रं) आपः श्वेता क्षिति पीता रक्त वर्णो हुताशनः, मारुतो नील जीमूत आकाशो भूरि वर्णकः। (आकाशे स्वइ)

सिद्धि--अहो, छ जा हुं, आकाशे स्वया घो लुइकइम्ह जुल का (हर्च स्याइ, ह्निलि)

४ म्हम्ह--(मछाला) भूरि वर्ण धाःगु स्वया घउ स्वयाग मखु गुरू, आकाशे घौपाः गर्न दइ ?

सिद्धि-- धत् ज्यो, आम शिलोया अर्थ छ्यानागु ला आमथे ? का धाः छु अर्थ लुइका ले ?

४ म्हम्ह (छ्यों चासुवया) लःया रङ्ग तुयू, पृथ्वी ह्मासु, ह्याउं, सुपाँय हाकु।

सिद्धि--बा ! आमथे जूसा गुरूधयाम्ह मा हे म्वाल का ! तन्त्रे फुक्क शिलो धया थें गूढ अर्थगू जक। 'गुरोमुध्रि शिरो दत्वा पुनर्जन्म नविद्यते' धयागु शिलोया आमथे अर्थ याःसा जा छिमिसं जिगु छ्यने म्हुत्तु न्हूवइ सया !

४ म्हम्ह--उं (छ्यन मछालि)

सिद्धि--आम ब्वं छको हानं !

४ म्हम्ह--(ब्वन्नि)

सिद्धि--अं ...का, स्व थुखे। निपा ल्हाःयां पतिचा म्हाय्‌प्वाः, न्हायप्वाः, मिखा तिना म्हुतु कःछिना स्वय्‌वले ह्मासुक खने दःसा पृथ्वी तत्व धका सीके, तुयूगु वःसा जल तत्व, ह्याउंक दःसा अग्नि तत्व...... (छकः बाँलाक थमनं स्वइ, अले सिमधयक हे दिना फसके जुया पतिचा ल्याख्यूंाई) अहो, थौं जि छुं अपगाल फयमालिगु जुल ? (हानं सासः दाना) 'अनल चतुरङ्ग गुल्मम्' ठीक प्यलांगू (सास म्हासं ल्यूकया प्यकः न्याकः स्वइ, अनंलि हृसंमसं धाया निपूम्ह थें

जुया पात्रा स्वइ, पतिचा ल्याख्याइ ··· ··· ···) का काल मुहूर्त·· ··· (फुंगे छ्यों लाक ग्वाराक्क ग्वारा तुला) अय् पंखा सा, सा(पंख मनि हानं भुनुभुनु हालि) किसनारांयात इहिपा यायगु बेला, पुनबीयात पुसा ब्ह्लेगु दिं, धनसुन्दरयात आगमे धंगःछाया सायत, मेगु छु ? (आख ब्बव:पिन्त न्यना) उलिहे मखुला, म्हिगः म्हिगया ज्या—छिकाय् स्वयागु ?

१ म्हम्ह—-दशा स्वयाविज्याःगु नं जा दु नि !

सिद्धि—-दशा स्वयागुली जा ग्ह्यागु दों दःसां छु ज्वी ? उकि छु जपगाल वइगु दु धका ? दशा भिंपिसं जात वयों हे वइ मखु, दसा स्यना स्वंम्हयात ग्ह्याग धया ब्यूसां खः–

बायु विगार जुया च्वन धाःसां कहे कः,
ब्बाथे राहु च्वन धाःसां खः,
मजीबले जा खः मभिना च्वनि ग्रहगण गःगः,
उकि जा छु ? न्यनान्यना कुतिसः ।

(ल्हापुइका फेतुई) म्वाल म्वाल, पंखा साले म्वाल, मन भःभः न्हुया हियूबले पंखाया फसं क्षन 'मि' गालेगु ब्बकं जुल । (ववछुना घुरे ज्वी)

(आखः ब्वंपिनि थिथि ब्वा स्वया मिखा भाय् याइ,अले वयात वं वयात कुतिं न्याना वनेनु धाइ)

सकसिन—-(पालाक) गुरु, जिपिं वने ।

सिद्धि—-का का हुं, थों म्वाल ।

(सकलें सफू तिना दनि)

सिद्धि—-आसे आसे, म्हिगः छिमित स्यनागु म्य छपु बांलाक हा काः !

(मचात फुक्क मुना म्य हालि)

सिद्धि--थौं बिदा जुल म्वाल हुँ !

मचात--(छ्यो क्वचछुना) भागियाय् (लुखाय् स्वया) गुरुमां! (गुरुमां लुखाय् वइ) भागियाय् !

गुरुमां --भाग्यमानि ज्वीमा छिपिं, कन्हे वयबले खुवा दांछिया कयाहिं न्हं !

१ म्हम्ह--ज्यू (सकलें वनि)

गुरुमां--अय बाबु, हे छ्ये निगः नं फोसा कयाहि, लोमनि ! थौंकन्हे हंसं छ्ये मछो।

सिद्धि--हंसं जक छ्ये मथोगुला ? छ ज्यासं छ्ये मथो, दिवक दाक्क हे चाल का आ जा !

गुरुमां--छु उ उ उ ! न्यरे हे चाः का ! न्ह्याबलें दशा गिर जक धयादी। दशा भिगु गुबलें मदु। हानं छ्ये द्वहां बक्कयां दशा मभिं।

सिद्धि--छु खं ल्हानागु ? छ्ये द्वहां वइपिनि दशा मभिन धाय्‌व तिनि ज्ञो भिनि का। का थौं गो ? जाकि छ्वदाला हे मखाः (दालाय् क्वस्वइ) जयमांया बिपत्तिसा ज्ञो संपत्ति, जनमांया संपतिसा ज्ञो बिपति !

गुरुमा--(ख्वा स्यंका) मय् मय्, कंकिया बिपति याना संपति दय्‌के मय्। सकसितं भिका जय ज्वीका जक थःगु जय ज्वी। कत-पिनिगु दुःख स्वया च्वना नं गुबलें सुखी ज्वीफैला ? न गुबलें शान्ति धयागु सोके फइ। धात्थेंया सुख जा जिपिं भिसासय्‌त थःत वांस्ता मयासें कंकित सुख बीगुली जक खना। छिसं थुकथं धन मुंका दिस गुकथं कि थ नं भिनेमा, कंकियां जीमा, सकलयां भि-नेमा, देश नापं सुखी ज्वीमा। मखुसा, बरू गिंह छ्छाः जकसां नय् का!

सिद्धि--हः आमथे हे जा खः नि, व हे खः धया च्वनागु ! वि-त्ति परेर्जुवि वइ, अथे या थथे या धका उपाय कना छवया च्वना, थे भिकेमाल धाःपिन्त उपदेश बीया च्वना। थथ उपकारय् ज्या याना च्वना धासें लि छगु खँ व जिगु खँ नाकं पातला ?

गुरुमाँ – मस्यु. मस्यु, खँ ल्हायगुली छित सुनां फइ । चोकां नथ्याई, पोकां लथ्याई थ. छथलाकी। मेगु खँ छु मसिया (न्हिला न्हिला) उखुनु धयादियाथें मेंचित व जित लुँस्वां छको व जन्त्र मद-एकं मज्यू तोमढी श्वे बनेत। थनि बां छि हे स्वाले धुकल ज्वी।

सिद्धि ---न्हि छछाः जक नया धर्मया लँ लिस्से बनेगु हँ, हानं लुँया तिसां श्व माल, माल धका पिरे यायगु हँ, छु खँ श्व ! धर्मया लय् जक वना च्वसा तोजुल का लुँया तिसां ? छके याना छले याना हेकांसि जुया मजुइक धन छवल मुंके फुपि सु दु ? हाकनं लुँया तिसां तिया जुइत लायक् सःतिकेमाः कित 'मा' रानी हे जुइमाः। उलितक न्ह्याय धुंकल व का मखुला छ ?

गुरुमाँ--–(न्हिलातु) सः तोला तापाःला जुजु हे थःथाय् तुंत्र तुंचि याःक बाकः बिज्याका ? हानं लुँ स्वां जन्त्र दयका ब्यू धका धा-यगु जि मति हे लुममबले थःम्हसें कन्हेकंस हे लुंतिसा दयका बी धका धया दियाः। कित धा हे मधाय् धाय् धुंका मबिल धाय् व नंन्याःया था मगाः ज्वी का। आशाय् झुले याके धुंका आशां छाके स्याला ! आशाया निसुगु रेशम सुका च बुत कि स्वाल का ... ... : ... ...

सिद्धि---म्याल, स्वाल का। शास्त्र झट्टा हे जुया वना धःसां मस्यु, मेरू न्ह्याना वन धाःसाः सूद्यो अडे हे जुया च्वसा उकं नत्र आम आश पुरे मज्वी मखु। उद्योगया भरं थुलित जोडयाना धयागु ! भा-ग्यया भरोसाय च्वना थः कर्म दसा छाय् मदइ धका हाला जक

च्वनीम्ह मखु जि स्यूला ! उद्योगे सिह जुया थःगु पौरष बजे याइम्ह जि जुसे लि छु धन्दा ? का धा–द्वालं छ्वाला लुं–धू दत धाःसा छ छु यायगु मतो वः ?

गुरुमां––(पत्या मजू पहलं) 'त्यागः कयां स्वंगः फुसुलु, स्वांयुयां छगः हे मखु धा गु खं जक का आम ! बक छिगु पतिचां थ्यूथ्यूगु लुं ज्वोगु जूसा छु छु यायगु मतो वः ? धया दिसं रे अले लुंया देले चाः-चाः हिला लहर याना जुइगु मखाः ज्वो ....

सिद्धि—दः जो छ फयगं धका यात ! थन स्व, उखुनुं जुजु-बिज्याबले सायत बिया छ्वयागु लुमंला ? स्यूला व सायत ? सुवण सिद्धिया सायत का। थ्व पिकायत ओवँ ओवं मछि मेहनत याना बडो मुस्किल पिकया। कित जि जक स्यू कित थपाय्धंगु शहर व नापनाप च्वंगु पनौति, सांगा, नाला, भो दे, धौख्यो, खड्पु, चौंकोत थिपि न्ह्यग शहर दय्केत आनन्द मल्ल महाराजयात सेवा ब्यूम्ह श्री अन्नपूर्ण भगवतीं हे।

गुरूमाँ––छधाय् घौगलल हे मतोताम्ह जि गथे मसिल ले अपायधंगु ज्या सना डिया ? छ्येंया लक्ष्मीदेव सहयाय फुगु ला का ? उलि तक हेला ! (तंमो पहलं) जु खः गथे खः का आम ज्या !

सिद्धि––(हक्का) का, बिछुक बाल्हुक खँ ल्हाय् मते ! (शान्त भावं) हेला जा मखु ले ! कान्तिपुरया देशे वना बिष्णुमति व भद्रमति-या ह्वनय् च्वंगु फि सायतय् कायमाःगुलि खः। थ्व खँ जि छन्त कन धाय्‌व छ हानं मेम्हसित कना। वं वयात वं वयात यायां थ्व खँ यँ, यल, ख्वप दकभनं सिल धायव थ्व ज्या फःताप्वोत छु माः ?

"श्रेयांसि बहु विघ्नानि"

गुरूमाँ––लिपते गबले मसो ?

सिद्धि––ज्या सिद्ध ज्वोका न्यूसां छु ले ? अले ख्वपदे गुलि

ज्ञः धाइ–स्वःस्वःथाय् लुँपोल लुँया गजू ज्वोबले। लोपते तकं आनन्द मल्लया नापनापं सिद्धिवन्त जोतिषया नां नं लुँ गजू थी थें थिना च्वनि, अले मनू जन्म कयाया साफल्य मजूला ?

गुरूमाँ--दँवं गोसा चिनाथें ज्वोगू मनूतय छु लगेजु? याय् माल का ईश्वरं (नेपथ्ये–"असिद्धवन्त असिद्धिवन्त जोशीजु तले सु दु ?" धका सता हइ) कुने सू ? थाहाँ झासँ (गुरूमाँम्ह कोठाय् वनि)

सिद्धि--कुने सू ? थाहाँ वा रे (झोंक पिकया) 'सिद्धिवन्त' धाःसा गाःगुली "अ" न्ह्यो नै तयाः सःतेमाःगु छु दु ? योम्ह सा 'यो' धाय् मयोसा जोशोजु धाय् का। अथय नं मखुसा 'सिद्धिवन्त' जक ...

[महाराज आनन्द मल्लया प्रवेश]

आनन्द मल्ल--खः, यो सिद्धिवन्त धका सःःयगु न स्यू; अझ त.धंगु मान बी धका च्वनागु नं खः। चयाव्वे छुव्व बोगु मती दुगु नं खः। तर आः छ सिद्धिवन्त मखुत असिद्धिवन्त जुल।

सिद्धि--(ख्वा ह्याउँका व यायमाः श्व याय्माः मदयका दना न्हा विन्ति याना) नमस्ते ! क्षमा याना बिज्याहुँ छःपि धका मसिल।

आनन्द--छु च्वने गो ? छगु सिद्धि वाक्ये आपालं विश्वास यानागुलि मन जक मरङ्ग जुल, उलिमछि आस फासनीफुस ! उलिमछि भिंग् ज्वा याना खुसिया बगरे च्वगु फिया फ नं तु। थ्यन्हु तक जा फि दाःा स्वना तय् धुन, ह्रानं अप्वो थ्यन्हु स्वने माःला फि ?

सिद्धि--(ताःहाःगु कसुकाः तया) ज्यू ?

आनन्द – छु ज्यू ? फियात लुँ भाःपा धुकुतो स्वःथना तय् माल कि ? छंथाय् हे तय्के हे स्वःथनाति। (हमं पताः बस्वाना प्रस्थान)

[सिद्धिवन्त मूर्ति थें अचल जुया कुके जुया च्वनी]

गुरुमाँ--(कोठाँ प्यहाँ वया) मय्, मय्, मदय्‌क मगाः ला फिशों ?

सिद्धि--(कसंग जुया) हँ ... ... नारां शिव शिव शिव,..... ...धिक्कार छमने जिगु जन्म जा!नां कायकय् धका च्वना नां मोसाल। जुजु धयाम्ह छो खः- 'ना विष्णु पृथ्वीपति'। जुजु हे असिद्धिवन्त धायका चत्रेमाल धासेंलि छु थ्व ? मती जक लू सुकाथें मन स्वःगुलि, स्वरोदयं स्वयां नं अपगाल न्यनेमालि धका शका जक याना ... ...युलित तःथंगु छु अपगाल दनि ! (लागिमगि चाया) हिं, हिं, हि, हुं मकः हिं (कनाम्हेसित धाइ)

गुरुमाँ--छाय् ? मि नोय्‌क्यगु ला ?

सिद्धि--सिं निका स्वका नं कया हिं हुं !

गुरुमाँ—छाय् ?

सिद्धि--(जंगजुया) छाय् छाय् का पुन्ह्या। अलछिछनपिं, ब्ये, जि हें कया हय् (वनी)

(गुरुमाँम्ह मि हया खाइ, सिद्धिवन्तं सि न्याका खुका हया मकले तइ, छ्‌यो लुई मि पुया, इताः च्याका सिँ छ्‌वयकइ, पिलाय् तःम च्वंगु बःचाधंगु सकू पिकया दनदन मि छ्वःगु मकले दुइ त्यनी)-सुवर्ण सिद्धि करण भश्म करण (गुरुमाँम्हं ब्वाँय् वयालि सिद्धिवन्तया ल्हाती च्वगु सकू लाका काइ, सिद्धिवन्तं हान व सफु लाका तुंकाइ, थ्व सफूलिं जित भश्म याल धासेंलि जि नं थ्व सफू यात भश्म हे याय्।

गुरुमाँ--सफू दुन्हां गुगुं बछते ज्याय छ्‌यले दइ, विधि जकं पुरे मजुल ला ? छकः मजीवं हानं मजी ला ? हानं सकू लाका) स्वा बीमखु जि जा।

सिद्धि--मिखां भ्वाँय् भ्वाँय् स्वया) अपो जी मखु, छिमिसं स्वनेमा का जित (दना वना हरताल सकू लाका मी दुया) हा हा हा!

(लाय् बुई) नल, नल, जिगु दँ नं दँया ज्या, गनं दइ मखुगु ल्या:, आ हाहा ! गपाय्‌चो चया: ! स्व-स्व, (कला: म्हेसित) ग्या:ला छ ? खया: मखु, स्व धा:थे चया: ! (वें थें जुइ) छ त्याला कि जि त्या ? (हानं शान्त जुया) छु याय छ न धा, जि न धा, कर्म थ्यागु सुया छु लगेजू? नुगले स्या:ला ? हा, हा, हा, हा ! (ग्वारावक गोतुला मूर्छा ज्वी)

गुरुमाँ--छु ल्या ! स्याला नोला ! (लिक्क वना स्वया) हला, दनासिसं (ह्लाय् ज्वना साली) मिखा कना दिसँ (छु लगे मजुया खवा मेकुंका खवखना स: वयका) मखुथे जुल, मखुथे जुल··· ··· ··· ··· बाबा जि छु याय् ? हे तलेजु माजु ·················· छु याय् हुँ उ उ (स्वइ)

(आनन्द मल्लया प्रवेश)

आनन्द मल्ल--छाय छाय् तता:जू, छाय छाय् खवया दिया ? छु जुल ? सिद्धिवन्त जोशीजु छाय् थन धंदिया चवन ?

गुरुमाँम्ह—अन छु जुल मा'राज ? स:सा नं लिस: बिया मदो, सास ल्हाना नं मदो थें स्व,हुं हुं उ उ (खवबि हुइ)

आनन्द मल्ल--(नाडि स्वया) सय् धुपाय् दला ? छपु बिया दिसँ (गुरुमाँम्ह हथासं कोठाय् द्वहाँ वना धुपाय् छपु च्याका हया गोतले तया बी, जुजुं न्हासें थ्यंक कुँ व:गु धुपाय् नतुंकइ, अले सिद्धि वन्तं सास ल्हाना छ्योँ हीकइ)

सिद्धि---हु (मिखा तीसिनातुं) असिद्धिवन्त, थौं जि असिद्धि वन्त ··················

आनन्द--मखु, मखु, असिद्धि वन्त मखु; सिद्धिवन्त हे ख:, (ल्हा ज्वना फेतुकेत सनी) दनादिसं ।

गुरुमाँम्ह---छलपोल बिज्याना खं ल्हानालि अथे जक हाला-विल, अले व सफु मो दुगादिल ।

आनन्द---(ऊस्केजुया) हांई गो? गो व च्याना:चवंगु सफू ला ?

(जुरुवक दना काचाच्क लिकया लिवक्क च्वंगु दुरू बाटाय क्वफ्वाना) धिक्कार, जि खमने, दोष जिगु हे खः जि याना, विवेक मदय्का थथिङगु अमूल्य गून्थ भश्म जुइके माल (सफू लिकया) का आखले हे लात–थ्व सफू ला लाके फइतिनिला ? च्च ! च्च !

सिद्धिवन्त---(दना) अहो महाराज ! हानं बिज्यानाला ? जि छ्वेके धुंगु सफू हानं ग्याका बिज्याना ला ?

आनन्द--"ला मखुँ न्यात्वा:" लुँ मखन धयां लुँया मा हे फुत, जि हे याना ।

सिद्धि--(छ्वक्क चाया) आज्ञा दय्का बिज्याहुं, छु याना बिज्या-नागु, छु छु जुल ?

आनन्द -- छु धाय् ! दिक्क चाया जुगु तःधगु अलचिङ्कतया लँ खमी बल्ल मनं चाल । 'मन त्याःसा त्याः मन बुसा बू' धयागु टुक्का सत्य खनी ! जुय माःगु मजुी मखु, मज्वोगु हानं जुइ मखु, छाय् थ्व ताप धका मन थात तया च्याःगः दालाय फि व्वका स्वया, च्यागलदस लुँचूं व लुँया फिगःचा व्हाँ दल ।

सिद्धि --(लय्ताया) धाःथें महाराज !

आनन्द---जि न फसखँ ल्हाइला ? जम्हा लुँ छाय् मजुल ? (मि नया ल्यंगु सफूया पौ पुइका) छु यायगु थ्व सफू, मेगु ल्ह्ा्या खण्डित जूगु पुरे याय ज्यूनि ला ? जम्हां लुँ जक छाय् मजुल ?

सिद्धि---अथे जुइ माःगु जा मखु । गये जुल मस्यु । (नेपथ्ये-खः खः प्रधानजु, महाराज तले बिज्याःगु खः, व छु महाराजया हे सः खः, बिन्हाबि,

सिद्धि---अन हु, छ्यं (मन्त्री, कोटवाल व सैनिकया प्रवेश) झासँ प्रधानजु, [इमि महाराजयात ज्वज्वलपागु ल्हाती क्वछुना) भागिाई]

आनन्द---छाय छिपि हतासं मुना वःा ?

मन्त्री---महाराजया जय ! कान्तिपुरं दूत वया च्वन । थ्व पत्र करकमले छायत ज्वना वल । 'थत्थे थत्थे थत्थे' धका इमुलिन्यापि थें भभः न्हुया । 'महाराजयात दर्शन याका ब्यु' धका ह्याला जक च्वन छु हे याके मब्यू । गागामे थ्यंकं चाःहिले मास्विपि हं । पत्र थ्व हे खः (फौ छाप तया लःथ्याना तःगु भों बिई)

आनन्द---(छाप स्वया प्वली) ना ःदनाहिं, छु दया हःगु थ्व

मन्त्री-(पत्र कया ब्वनि) "स्वस्तिश्री यवम्ह किजा महाराज आनन्द मल्लयात श्री महाराज जयदेवया भाबान शुभाशिस बिन्ताल यांसे हया कुशल जूव मखुला, छपनिसया धर्मन जिपनि आनन्द फया थुका थिथि बिन्ताल भाषा थुति, उप्रान्त जिगु दे कान्तिपुरया ववथुछेंस च्वनम्ह शंखधर साख्वाल नापम्ह बनिकया छ ये स थनि प्यन्हु न्ह्यव ह्येया दूतःनिसेन आपालन लुंगलथाया हं हे प्जनकाव वनगुलिं व धनन नेपाल मंडलया मनुषया सुयान सुयाके कायमाव बियमाव मदयकाव सकल हियकाव छ्वयगु, ह्यान श्री पशुपति देवगलया दक्षिण द्वारस थुगुलि बृतान्त जायकाव खम्वा स्वानाव थवगु शालिक छगुलि न तयगु; ह्यान वया छ्यँया न्ह्यने लाछिस छगोल चैत्य दयकेगु थुति स्वता याय दय-मालधक इनाप याव तवगुलिन तवधन मोक्षया लँ कायत स्वत धक भालपाव द ज्यूले धयाव मावगु यानाव च्वना । थिङ ज्या बुलुहुन याय धयागु मखु धयागु लंकाया अधिपति जुया वनह्मदशग्रीव रावणया खँ म-तिइ तयाव थनि कह्नन हे ननानं व साख्वालया इच्छा पुरय यायत था-स थास पत्तिन ग्राम ग्राम पतिन मनुख छ्वयागु दु । आव आमकन छ-नगु देशस जुल,मेवमेवगु ग्रामस न गुम्हसिया गुलिगुलि ऋण पयनाव च्वन उगुलि स्याख वयकाव याकनं लुंया भावन पुलेत थुलि माल धक च्वया हय । ाल लि लुंगलचा छ्वयाव हय । धर्मया ज्या खव । न्हूंवगु संवत

चलन यावलनस नेपालस थ्व थ्व जुजु पनि जुया च्वन धयागु जा परन्तु तक नाम जायवा चवनि विलम्ब मजुय माल । इति शाक्य ८०२ कौश थ्व कलिपुङ्गी शुक्रवासरे शुभम् ।"।

आनन्द मल्ल– दैवो विचित्रा गति, छु थ्व क्षीणु धन जा मखु-ला ? देवदूतसें व्वंका थकुगु हुं, लुँया फि हे ज्वी व ।

सिद्धि – थम्हुं न्ह्यो धाल थायव (पतिचा त्या ख्यान) पुन्हि न्हिग जुल धायव एकादशी सोमबार खुनु हे खः गुखुनु यात जि सायता बिया

आनन्द— अथ्य थथ्य हे धाय् मफुकथं जल । थ्व साहवाल धाःगु स्यनं जकं सोका न्ह्यपा लाकल ला ? कान्तिपुरे न थ्व शास्त्र दु ला ?

सिद्धिवन्त— मन! जि थुलित धायफु थ्व सुवर्ण आकर्षण विधि आः तक सुयान पत्ता लगे याःगु नं खइमजुनि, लिपा लिपा नं फइम-खु । थ्व विधि पिकायत जितः ख्याल मेहतास परे जल ला ? हरे धाय् माल धाःला जि ज्योतिष शास्त्रे छुँ भति सिद्धि लाधय 'सुवर्ण सिद्धि' पिकायगुलि चा न्हि सँगं आःला सिधल धका महाराजयात जाहेर याना ... ...

आनन्द— भला आम उद्योग सफल जुल, फल काःम्ह साहयाल जूसां ।

सिद्धि–– महाराज ! सु सु फि काःवंपि खः उपि सकल सःता स्यना बिज्याःसा 'छु जूल खं' सिइला !

आनन्द - अँ ... खँ ... का । अय मन्त्री हुँ हुँ छिंपि सकलें वना डखुनु छुवयापि भरियात सःता थन हे दाकन हिँ ।

मन्त्री— दूलयात छु लिसःबिया छ्वे ? आज्ञा दयका बिज्या-हुँ ।

आनन्द--लिसःलास बीगु खँ मखुनि हुँ न्हापां झीसं उखुनु छ्वयापि भरियात थ्यथे ंवनाहि ं। नायो जुया वंम्ह सु ?

मन्त्री-'एकाधचा' धन तु ंम्ह ।

आनन्द- न्हापां वयात ब्वनाः वया पासापि नं हाना हिं । हुँ हुँ ननानं ।

(मन्त्री व कोटवाल ह्वाथें महाराजयात नमस्कार याना वनी)

आनन्द - (सफु पुत्त ्व्वीका) हानं साःलाके ज्यूनि ला थ्व गृंथ ? अराय तकं याकन मी दुइ हथाय् ला ?

सिद्धिवन्त -- (गृन्थ ताउति तक स्वय धुंका) महार ज, भा-ग्य धायला धाःसा थुगु अवस्था ज्वी धुंकल, थ्व भाग्य धाय ? अभा-ग्य नं जा मखुत । गृंथ जम्मां मशम मजुनी बले छःपिसं थन तक कष्ट याना बिज्याना उध्वार याना बिज्यात

आनन्द— आः छकः मेहनत याना थ्व गृंथ पूर्ण ज्वीक ल्हाय माल । गुलि वर्षया मेहनत खः हानं गुलि लगे ज्वी मावव खर्च बिया हय- । कुत याना फतिफतले याकन गृंथ पुरे याना दीमाल ।

सिद्धि – आज्ञा सिरोपर महाराज !

आनन्द- बल बल, भरियात ब्वना हल, न्यने छु जुल खः ।

[प्यम्ह भरीया, मन्त्री व कोटव लया प्रवेश]

मन्त्री - **थिपि हे का महाराज !**

(भरियात थरंर खाना ल्हा विती याना भागी याइ)

(भरियात - भचा लिचिला पाँ मध्वीक) प्रभु, जिमेगु ज्यान छुता कया बिज्याय् मते महाराज !

आनन्द- छु धयागु ? सकलं फेतु ।

भरीया- छम्ह-छयँ जहान रुचाखाचात डु, इपिं नाप ह्लने मग.नि ।

आनन्द—का स्व थ्‌खे, उखुनु लख्‌तीथें बनापिं छिपिं मखुला?

भरियात--प्रभु !

आनन्द—एकाधः धयाम्ह गुम्ह ?

मन्त्री--(एकाधः क्यना) थुम्ह हे खः महाराज !

आनन्द--स्वाल जूगु ज्वी धुंकल, छिमिसं जूगु खँ भतिचा हे मशाक धयाहिं । भतिग्‌ विष्णुमतीया न्ह्याने छिपिं थ्यबले नसंचाति इले खःला ?

एकाधः—चांचां ख्‌त थें वना, चखिछ दुःख सिया, म्हय् ज्यू मदु ग्यःगु । धों खिचात थ्‌खें तुई हू उउउ यःइगु उखें उखें व्हाउ व्हाउँ उना चननिगु । भूत, प्रेतत हिला जू उल्हिहे मदु, अथे जूसां महाराजया आज्ञा शिले फया हया ।

मेपिं भरियात-- शिले फया फि हया,शिले फया फि हया प्रभु ‥

आनन्द--सायते लाःला फि कयाबले धयागु का, साहाकः खँ छु ल्हाना ?

भरियात---लाः प्रभु, नायो नं 'कातु' धायवं तुत्तु तुया हयागु ।

मेम्ह भरिया-- लिपले जकं वनाबले थिथि छवा सी ‥‥

सिद्धिवन्त---(खँ त्वाःल्हाना) छु ? हानं फि काः वनाला ?

एकाधः--गन वना भाजु, मवना ।

मन्त्री---(तंमो पहलं) थमि खँ मिले मज्‌ल, निश्चय नं ज्याना खँ ल्हात महाराज ! थपिं थानाखितय्‌त नं मयासें ज्याइला ? हति खिपः !

आनन्द---(तमं) खँ स्वीका मखु, मखुथे धासा चि जक

खोगूला, छंयगू खिपतं विलाक्वे कि विलाक्वे स्वांय् स्वांय् दायगु का थमित।

(कोटवालं छंचगू खिपः याकुंत्वालं पिकया न्यायकई)

सिद्धि--अथे ला मखु अये बाबुपि, जूगु ज्वो धुंकल, छिपि बना ज्या गथे गथे जुल बालाक खँ कना हिँ !

मन्त्री--(भचा नाइक) अँ, हानं छकः छाय् छिपि लखु थें थनागु ?

एकाधः--लोमना स्वन,कि कया हयागु ल्हने हे ला:ला मला:ला धका स्वःथनागु ।

मन्त्री--ला:ला ले ?

भरियात--ला: प्रधानजु, ह्वने हे ला: ।

कोटवाल--ह्वने जा ला: का न्वाल, न्हापा हयागु कि गन तया थना ?

आनन्द--अँ खः खः कि गनं तया बना लाको ?

छम्ह भरिया--अन ·· ···

एकाधः--(खँ त्वाल्हाना) छिपिं सुंक च्वँ, मा.गु जि हे धाय् । (जुजुयात स्वया) महाराज, कुबिया हे बना जिपि ।

मन्त्री--थव नायो जूम्ह हे चण्डाल। सुंक च्वँ छु।
(व नंवाम्ह भरियात) गन अन ?

(सुं हे नंमवासे वयछुना च्वनि)

आनन्द—चण्डालत, (मुमुरेजुया) खँ स्वीकल थमिसँ। का, थ्यच्छुंक चयु थिपिं थ्यम्हेसितं, विलाक्वे स्वांय् स्वांय् नक्कि थिमित ।

(कोटवाल व अंगरक्षकतसें खिपतं भरियातयूत चीत्यनि)

भरियात--(त्रिम्ति थानातःगु ल्हा ख़ाका ग्या सलं)
म ···· ···महाराज क्षमा यवने ।

सिद्धिवन्त—महाराज, थ्व भरियातसें आज्ञा उल्लघंन यात पस्का ! अथे जूसा यथार्थं खँ न्यनेत थ्विमित अभयदान बिया बिज्याय् माल, थुलि छःपिके पवने।

आनन्द—तमो स्वयला थ्व चण्डालतयत कु अयाय ! स्वाल छिस हे थुलि धासें लि थ्व बेइमानतयत शास्ति याय् मलुन का।

मन्त्री—का, महाराजं उलि आज्ञा जुसें लि मययासे कं।

भरियात—जय जय महाराज, जिपि अपराधी ज्वीमाल खः. दर्बारे हयागु फि लिपते काःवनागु जक हे खः।

आनन्द—(हयाय् चाया) हां ... ! न्हापां हयागु फि गन वन ले ?

एकाधः—न्हापायागु फि देशे थ्यंबले थ्व लोहसी धाल। छम्ह मनू नाप लात; व खना 'आम छु कु' धका न्यन। काण्तं लोपुया हयागु जुया खमू गाखो ज्वना जिगु दालाया कापः उलो स्वत। छु खनी वं ? फिन तुं मखाः ! जिपिं अले खःमू चखोका हाचाहाःं दया। व मनू झुले जुया च्वँतलें जिपि च्याम्हं सलं मताय् क तापाय् धुंकल। अथेक लिफःस्वयां जा ब्वाँय् ब्वाँय् वया च्वन। थ्व दशकी थ्वम्ह लिपा लाःम्ह-सित राहुं ल्यूथें लिना न्यन। खःला दशवी ?

दशवी—खः धया, न्ह्यान्ह्यवना 'छिकिपि हदयं झापिथें दयं खःला' धाल। सुथनंसि मखुगु खं गथे ल्हाय्, ख धया। अले जा 'गन कया हया, गनयात हया, गुबले वया, गुम्हसेनं काधकःहल' धका कुत्त कुला न्यना तो हे मतोतू। जि छु याय् ? हुं नाथो याके न्यें धया। अले एकाधः दाजुयात सालः दया छें थ्यल नाथो वथाय् जिपि नं मना।

एकाधः—अं 'खपंनिसें झाःपिं, हानं खपः थ्यंक कु कुबिया लिहां झाय् मानिपिं, छु, भति चिपं थिया झासँ धका कोठाय् यकल। अले ल्यासेचाम्ह बांलाक मिसा अगित उदना म्हाःप्ह याना दुहां दल।

सिद्धि—स्व ! गपाय्‌चो चंख बजाः !

आनन्द--थिंपि जुल छ्वाइः, छ्वलाँ बांलाम्ह ल्यासें तया व्यूगु तोंबले दैत्यथें मोह् जुया छुं हे धाय मफुत थिंमिसं ।

भरिया छम्ह--अँ, जिमित जा जीचापिन्त छु मानेयाइ, उगु बखते चाकुमलो, ला, ल्यें न्ह्यो ने चवंगु ला यो धातले !

आनन्द--स्यँ, स्वँ ल्ह्या काःसां छुं हे धाइपि मखुत ज्वो का थिमिगु खँ न्यनेबले !

सिद्धि---(ऋसुका तया) हँ ! बंजाया बुद्धि जिगु विद्यायात स्याका कया बिल, वाह बुद्धि ! जिगु उलिमछि मेहनत, वःदँमछिया ल्याः, ज्या व बंजाःया पलखःया बुद्धि बसे कया बिल । अले, अले ?

एकाधः--नयनी धुंका स्वयाबले दाच्राय च्वगु फि छुदों चिना 'मेगु फि कया ह्य् न्हि ? छिकपि गजि छुसा छुसा साला दिसँ' धया दाला फुक्क ज्वना वने स्यन । अले जि 'स्वाल, छिकः माःसा जिमिसं मेगु फि कया ह्य्' धयां न्हापायागु फिदों सुखू छपाः ह्या तोपुया बिल, अले छु याय् ? न्हापायाथाय हे मेगु फि कया ह्या का । थुलि का छिमिस स्यूगु, यानागु ।

सिद्धि--उगु कथं जुया वंगु जकं, पवांय् जुइला फिया लुं !

भरियात -आछ्या ! लुं ज्वो माःगु फि ला व ?

मन्त्री –अले ! (आश्चर्य चाया) व बञ्जालं अय्लाः छथ्याकां अपाय्दों लुं लाकल का हं, चचच !

१ म्हम्ह भरियात---धिक्कार का अय्ला त्वंपि जिमि बुद्धि ! त्वने मखुत, धरोधर्म त्वने मखुत प्रधान भाजु आवनिसें अयलाः थ्वें !

भरियात-- (छपाखं) खः खः नमस्कार का तापाकं हे अय्लाः थ्वँ यात ।

मन्त्री--थिमित तोता छ्वयला महाराज !

आनन्द—थिमिगु नं छु दोष ? देवं छले याःबले म्ह्यागु कथं यासां मज्यू ।

(भरियात नमस्कार याना 'जय महाराज' धका पिहाँ वनि)

सिद्धि---महाराज ! संसारे भाग्य तुल्य बलवन्त छुं मदु। भाग्यया आधारे च्वना च्वन उच्च कुले जन्म काय्गु, जन–धन–संपत्ति दयकेगु ।

मन्त्री---"भाग्यं भवति सर्वत्र नविद्या नचपौरुषं" भाग्य दःसा म्ह्याथाय् नं दु, विद्या दया जकं मज्यू, पौरुष यानां जक मज्यू ।

सिद्धि---स्वया बिज्याहुँ महाराज, सत्ययुगे स्वीरवकोटि द्योत व दैत्यत मुना समुद्र मथन याःबले उच्चैश्रवा सल थाहाँ वल, इन्द्रं कया-बिल । लक्ष्मी वल, विष्णुं कया लाकल । थुगुकथं अनेक पदार्थ वल, देवता व दैत्यतसें काल । आखिरे कालकूत विष थाहां वया संसार भश्म याय् त्यंबले संसार रक्षा याइम्ह सु ? सकल लोक उद्धार याय्त श्री भोलानाथ महादेवं नुना बिज्यात । व बिष ककुइतुं थाकातगुलिं वस्पो-लया नाम नीलकण्ठ जुल । शिलुतीर्थे गोतुला च्वंम्ह महाद्योया गःपः आतक्कं वंच्चुसे च्वं । भिंभिगु वस्तु बःसा देवता दैत्यतयगु हुँ, कालकू-तया बिषं डाह जुइका जुइगु अक महाद्योया । थ्व हे अखा निर्विवेकी भाग्य धयाम्हेसिया ज्या !

आनन्द---आमथे खः । छिसं भिंगु वेला जुइकल, लुं कायत जिं ज्यामित छ्वया, साखबालयात चूलाका बीत थें का जूवःगु ! छु याय् आखिरे कर्म लेखायात माने मयासें मगाना वइ । नेपाल संवत् चलेयाइगु जुल धासेंलि-थ्व ज्याय छोगु म्हेय नं जः दत । सिद्धिवन्तया उद्योग मदुसा साखवालया कीर्ति गनं दइ ?

(महाराज आनन्द मल्लया खँ न्यना सकलें भाग्य तःधंला उद्योग तधं ला धका घुरे जुया च्वनि ।)

नृसिंह अवतार

स्थान:—अध्ययन कोठा

समय:-ने०सं० ७७९ कछला थ्व त्रयोदशी, बहनी ७ घौ इले।

[लिक्क च्याकात:गु त्वादेवाया ज: खाताचाय च्वंगु पोली ला। फुसे वस्त्र घोचिना तैंत:गु मकून छगू चाङ हे खा। उखये हे अङ्गले गोपी कृष्णया चित्र तानातल। जुजु सिद्धिनरसिंह न्हाती कलम कथा बखते बखते कपाले थीका विचार पिकाथें याना दिसु लंलं याना खाताचाय् च्वंगु पौली चोया च्वनी। साधारण छायपातया कोठा। मेमेगु सफूलि नं पाथा न्हायथ्यें तिनि]

सिद्धिनरसिंह—(लय तया हाहाँ भिकेमाथाय् भिका यंकी)

राग गौरी ॥ ज ॥

लाक लाति खति लाक च्येंति छा
च्येत्र च्येंलि खति ति नानां छ: ॥
कपुलपु ओस म्हस निरनी सदानं ॥
किलयकंकन बिंधुं छयेंगुलि ओसत । धु॥
बाल श्मसानस गरल गजियस ॥
मोलमाल हाल ओस आभरण हे स ॥
जटान स्कूल चन्द्र कला धर बान ॥

गंगा माई स्नान होल जगत मोहन ॥ ॥
सिद्धिनरसिंह स्वामी पशुपति सेवा
गौरी सहित नर बिघ्न बिनाश ॥

(थुलि ब्वने सिधयव दंग जुया च्यापौ किपौ ब्वीकी, खालिपु पौ थ्यनेव चोई)

राग मालवा ॥ चो ॥

पुन्हिसया चन्द्रमा ख्वाल सम्पूर्ण कलान ।
नुगल सुमेर ··· ······ ···

(नुग: मचोना कोठापिवायात स:ती)

अन सु दु ? अय् भाजुबीर,

(हतास भाजुबीर बई)

भाजुबीर— (ल्हा जपा) आज्ञा प्रभु !

सिद्धि—मेगु मखु, प्याखँ हुइकुगु ताउ जालला ? (धौ थाना ह:गु स: वँ) का, बन्हिसया न्हयघौ जाल । थौं हे ३२ ववचायेके धैगु गोया गोया (न्हा पुइका) छु याय् ? गीपीनाथ प्रभु, शरण (मिखा तीसिना कृष्णया चित्र स्वया नमस्कार याइ)

भाजु—महाराज, "ॐ नम: शिवाय" धया थ्वक्क थ्वक्क हाला प्रल्हादेन आख: स्यंगु ताय् दुथ्ये मदुथ्ये चवँ । अगायसकं हुनुनु दिन-नन च्वं । मुलुव्वका दिकेत थाय् मदु । न्हाच छक मन मचोना पुलुक्क स्वयनाबले जा दैत्य गण दबुली खने दत अँ ······

सिद्धि—म्वाल का हुँ, स्वया हे च्वँहुँ । बरू नृसिंह भगवान पिहाँ बिज्यागु ताक स्वया थन सूचं ब्यूवा । बल्ल १८ पुगु, थौं जक फत ३२ थौंहे च्वचायक्ये थाकुइला ।

भाजु—प्रभु (बिन्ति याना च्वनी)

सिद्धि--हुँ, म्वाल हुँ !

भाजु--(अथे दना बिन्ति याना हीन भावं) छता ।

सिद्धि—छु ? छंगु मती च्वंगु खँ जि सिल । पुता श्रीनिवाशं जित तोते मते धका धैंतल ज्वीका मखुला ? म्वागु तन्ता ! जि गन वनी ?

भाजु—महाराज, जिगु चिकिचाधंगु बुद्धि लूगु शंका छगू दु । थुगुसिया कार्तिक प्याखँनं कार्तिक प्याखँ दुइका बिज्यागु १२ दँ दत । उलि हे दँ लही धुन । थौं समाधान याय् धयानं छल्पोल मतेक मबिज्या सिधयक्ये थाकुइला धैंगु आज्ञा जुया बिज्यात । गुलि लच्वना स्वेधुन-त्वादेवाया ववसं मतं गुबले मखं ।

सिद्धि--१२ दँ दत ? ·· काल वेत वनेत छु मा का ? जि जुजु जुया ४० दँ दैन । (भति बिचार गंभीर पहलं) भाजु ससार चाहिलावं वन, वन ·· सँय्तय् मणि हीकीबले गट्टा छगः हुते ज्वीत गुलि सनी, अयनं थ्व निसुगु सिखः बल्लातल्ले संसार पाख्ये अलग्ग ज्वी मफु । छु छगु शंका ? धारे धा ।

भाजु--छल्पोलया पगल ज्वीमाली धका साप हे ग्या !

सिद्धि--छाय् धन्दा ? जिगु ज्याय् छं धन्दा कयाँ लिलाला ? बरू याकन धा रे छु ? छु खँय् शंका जुल ?

भाजु--मेमेगु छुं मखु । मा'राजा, थौंया प्याखने दैत्य पाखें 'ॐ नमः शिवाय', देवता पाख्ये 'ॐ नमो भगवते बासुदेवाय' याना छाय् भेद वयना बिज्यानागु ? हानं गुलि हे दत हरिशंकरया मूर्ति न स्थापना याना बिज्यात ।

सिद्धि—श्रृष्टि लिपा स्थिति व संभार दु । संहार छल:याके स्यंकेगु बाँहेक नं भिकेगु ज्ञान दैमखु । ज्ञान व विज्ञानया रुप खः 'हरि-शंकर' । थुकी ताहाक खँ दनि ·· हनि दैत्य म्वावये धुंका बिज्या-

इला ··· आ हे नं बिज्यायफु श्री महामहोपाध्याय गुरूजु ··· ··· न्ह्सगोलया बिचार नं न्यने । अले ··· (**नेपथ्ये 'महाराज, महाराज' हाला हे**) स्व, स्व (**तुतासं**) सु हाँ वम्ह थ्व ? छाय् हागु तस्सकं ? मः जकं जुया मनू क्रात ला ! (**भाजुबीर वनेत्यनी**) आसे स्व न्ह्याम्ह हे जूसाँ थन हे ब्वना हि पुना श्रीनिवास ख्वप दे, यँ दे, खोर्खा थासं थासं वंगि गण्य माण्य जनयात स्वागत यायाँ इप्प कना जुल ज्वीफु ··· गथ्ये मः जुन थ्ये ? गनं गनं नस्ये वंपि दे ! **भाजुबीर वनी**) कोटबाल यात मागु तालाक्येत माहाँत अप्पो हाना छ्व धंगु जा दु । छाय् खः ? **धन्दा काई**)

नेपथ्ये--(थुख्ये, थुख्ये, दुनेवा)

(भाजुबीर व मेम्ह निम्ह कृषकया प्रवेश)

भाजुबीर--महाराज, थिंपि हे का ।

[निम्हसेनं नमस्कार याई]

सिद्धि-- निम्हसित नं तुंक स्वे धुंका) सिहोताफुली मखुला छ्ये ? छाय् हालागु ? थायथाय्यापि वया स्वर्वपि दं, अथ्ये छाय हालेगु ? इमित बाँलाक क्यनेमा । प्याखं मखु, छु खँ दःसा न्हाच सुथे बःसां ज्यू-कन्हे सां ज्यू ।

हखमां--न्हापाँ कोटवालं वनागु मा'राज, साछि प्रमाण मदुगु धया बुक्रेयाना मका - थथ्ये जुल धाय्‌व जिंपि मफुई ?

सिद्धि --छु ? विवाद दत ?

हखमां--भुयूदायं जिथाय् अकाळाकाँ वा निकु प्वंक्ये हया पाथं क्यंक्येत स्वत ।

सिद्दि--छाय् ले ? बाँलाक जूगु खँ धारे (**भ्यूयात स्वइ**)

भ्यूयू--मा'राज (**ल्हा ब्वेका क्यना**) थुमी लाछी जिगु वा द्व

थुथाय्, उज्याँ व हखमाँया वा द्व । तयाबले सज्याँत पीगू प्या वाया म्हीग वा पा गाका दुत हयां पीकु नतुं वा दःवल । निकु वा जा सुपा वनेमागु । अप्पो दःवल । (खवखना सलं) राजस्व, देबस्व, ब्रम्हस्व स्वयानं कयेंगु हिचःतियां कमाइ पचय् याय् थाकु । हखमाँयागु बा जकं जिगु द्वें ला वलला धैगु मती च्वन । पापं वयनी धका ग्याना एकादशी खुन्हु न हे मनया, धाँ हे लाना । जहान भोंढि भुग्लुं भुग्लुं ।

हखमां--गुलि खँ ल्हायस: ? एकादशी खुन्हु सुनाँ नै ? छं जा शंका जक जुगु, जित जा छन पापं वयंके हःबले ? थः गथे अथ्ये हे सकलें मखुला ? जि नं ल्हा दु, तुति दु, ज्या याना नया च्वना । स्व, छंगु नय म्वा !

सिध्दि छु **वा** ?

निम्हं---जिपिं निम्हसियाँ हागु वा, छु मया !

सिध्दि--(हखमांयात स्वया) बीका कयाँ पाप मदु । अय्नं छं मती मसंसा सुं दुःखीपिं दःसा दान या ।

हखमां--(ग्यापहलं) छमना नय मखँपिं सु दु ? जाकि छमना दान याय्त हामो संन्हू वेवयमा, कंगः पंक्षियात होला बी धाय् अन्न अन्हा दनी, अन्न बर्बाद थ्यें पाप मदु सुचुक्क नैला मनैला ? जिगु मती सूगु पू लिकया बिज्याहुँ जनिगर बिन्ति, मा'राज कोटि कोटि बिन्ति ।

भुयू--हखमाँ यागु मखुसा स्वेगु ज्वी ?

हखमां--मखुसा !

भुयू--खय्मा मखय्मा जिगु जा मखु ।

हखमां—जिगु नं ख हे मखु, ख हे मखु ।

सिध्दि--हाले मत्ये आसे ••••नाप नापं च्वना वयागु शेष नयमखु धैगु गर्व छता गबलेसं याय् मते । बरु हिमे मन म्हदसा दापा

खल:, भजन खल; गुथीगानाय तंब्यू, ल्वापु ल्यापु याय्मागु हे मदु। अन नं मकासा•••प्रजाया धर्म च्वतले जुजुया जय ज्वी। "यतो धर्मो ततो जय" प्रजाया रक्षाया अर्थे आ पाप सुनानं कुबी मछासा जि कुबी त्यना–जि ••• •••••••••

निम्ह––क्षमा महाराज, थ्व वचन लितकया बिज्याहुँ।

सिध्दि––धन्दा मरु, म्वाल हुँ छिपिं, हुँ, हुँ

(भाजुबीर निम्हसितं पनायंकी–मंमरू वनी)

(संतोष चाया) धन्य धन्य जि प्रजागण, इमिगु छम्हछम्हसिया मन हुँ स्वर्ग थ्ये यच्चुसे च्वँ, किच:काच: मदु। मंग हितिया ल: थ्ये लपन छपन मदु।

[पं. बिश्वनाथया प्रवेश]

पं. विश्वनाथ––स्वस्ति महाराज, छाय् एकान्ते बिज्याना, थौं प्याखँ स्वया बिज्याय्गु मखुला ? (आशन ब्यूगुली फेतुई)

सिध्दि—नसिंह भगवानया दर्शन छक जा याय् धैगु। (च्वया च्वनागु सफू न्ह्यासाला) थुलि थौं हे सिधयक्ये मती तया ••••••••

गुरू—हथाय् छाय् ? (च्वयात:गु ब्वना स्वे)

सिद्धि––(उथ्ये थुथ्ये स्वे धुंका चीसकं न्ह्यायपने थ्यंक वना) व दिन निदँ हे म्वाले धुंकल •••••• थ्व पुराण १८ गू नेपाल लीपि च्वकागु बुंगदेया हेलुखाबासी जानकीनाथ चक्रवर्तीयात दान याय्गु मन-सुत्रा, ७२ साले तीर्थ वनाबले हरिद्वारंनस्से नाप ब्वनाह्याम्ह तद्धम्ह विद्वान ख:। छगू भिगु दिन ?

गुरू––(पात्र पिकया बिचा याइ) आ गु हामो सँल्हू हे उत्तन। (भुनुभुनु हाला पतिचा ल्याख्याई)

सिद्धि––न्हचकायेगु मदुला गुरूजु ?

गुरु—हृचकाय्गु मदुगु जा मखु, अयन्हं हामो संल्हू थ्ये उत्तम मजू–त्रिकोण स्थाने शुभग्रह ला। बार, नक्षत्र फुकं भिं, आ··· ···! महाराज, राज्य भार कत्ताय फुम्ह हे ख युवराज, छल्पोल थुकथं हे पले स्वां हृ:या लः थ्ये जक जुया

मनयात बशे तया राग द्वेषं रहित् जुया
विषये भोगेसं शान्ति लाभ जु हे जू ।।
थ्व खः गीताया प्रमाण । ससार त्यागे छाय जिद्दी ?

सिद्धि—(ताउत घुरे ज्वी धुंका)

गुरुबाज्या, अयन्हं त्रास दु, हानी दु, बिचलितया लक्षण दु, मफु जि थ्वः शरीर यात गुकथं छ्यले धुन। छल्पोलयाके सुचुके मागु छुं मदु — छन्हू जक नं आहार याय् धुन, फच्छि नं नय धुन; तःचिकुला कुने चुके नागापचि लोंह खाटाय् च्वना स्वे धुन, हानं बःब फांगां फाया पंचाग्निया राप काय नं धुन, अयसांतभि आ चिकु चिकु धाया थ्व गां मन्योस्ये मगात (गां बाँलाक न्यई) ······ उक्ये ··· ··· ··

भाजुबीरया प्रवेश

भाजु—महाराज, प्रल्हादयात थामे चित, नृसिंह भगवान लुंध्वाखां पित हैन -पंचबाजा प्वी धुंकल।

पं. विश्व—थथ्यें स्वयानि बिज्यायगु मखुला -बिज्याकिला ?

सिद्धि- (जुरुक्क दना) बिज्याहुं (भाजुबीरयात) का नुं, नुं,।

(पं. विश्वनाथ व सिद्धिनरसिंह वनी । भाजुबीरया सफू,कलम व मेमेगु थाते तया च्वनी)

पर्दा

स्थान—काती दबू ।

समय—व हे बहनी ।

[काती दबुली प्यंकुनेसं चिर ख च्याकातल । थामे प्रल्हादयात

चिनातल। मुकुन्दा चय्श ञा सफू स्वया म्हे हालीपिं मुना च्वनी। गुरू-म्हया ज.खः तिन्छु व इयालि थाइपिं, प्वंगा प्वीपिं जःबाहा, खःबाहाय ल्यूने ल्यूने। बिचे तंस्ये च्वंगु भों तं मोरे यानातगु खम्बा (थां) तस्वा-का तल। दैत्यया गुथ्यारत दक्षिण कुने। काल्लकुल्ल, हाहू हूलया शब्द उत्तिकं तायदु। राजगुरू पं. विश्वनाथ दबुली खनेदं। लुं इयाले जुजु सिध्दिनरसिंह बिज्याइबले सकसिनं नमस्कार याई, "फेतु" धंगु इसारा वगुलि सकलें शान्त अचल जुई]

दर्शक--महाराज गुलि दंग जुया बिज्यागु !

२. "--थःम्हं बुइकाम्ह कायं, थम्हं पिना सिमां शीतल किच नापं मिष्टफल सयकाबीबले स्वया थःगु कृति, थःगु ग्रन्थ, थःगु रचना थम्हं छुना म्ये सकसिनं 'हाइ हाई' धाइबले सु जक लय मताई ?

(मते इता तना चिकं लुई। मतया तेज अप्वो वइ)

छम्ह दैत्य गुथ्यार--आहाहा ! मतया जः लाबले हुं बांलास्ये च्वंगु २१ लुँया गजूया किसन देगः गुलित व्यःव्यः धा ! स्व पासा।

मेम्ह"—खः खः, हालेमते सुंक च्वँ। हुं लोंहया थामे च्वंम्ह गरूडं लिफ स्वया हेंतिनि स्वयाच्वं बांलाक।

दर्शक--का स्व, म्हाच दैत्यया ऊण स्व, आ स्वीपला फेतुना च्वंसानं नरसिंह प्यहाँ वे म्ह्यो हे ऊण पानावन।

मेम्ह--बरदान काल धयाँ कागु ला--अजर अमर मजूला ? शस्त्र स्याय मदु, अस्त्रं स्यायमदु, न्हिन्हे, चान्हे, बहनी स्यायमदु, दुने नं मज्यू, पिने नं मज्यू, आकाशे मज्यू, बँय मज्यू, ब्रम्हाया सृष्टिइ सुनां मोचके मदु। अयन्हं

(खि थाना हे श्री 'जय नरहरिदेव' या श्ये हाली, थामं शब्द वई--अले प्रकट ज्वी)

सकलें--जय नृसिह भगवान !

(नृसिहया नृत्य··· ···)

दर्शक—दैत्य जुध्द योय्‌त दना वल । स्व, स्व, जुद्ध शुरू जुल ।

दर्शक--गोचा वंकी त्याखया न्हि ।

... ...

दर्शक--का न्हि, का न्हि, पना पना हल ।

.. ..

दर्शक--आ जा छु ? अखथं चा काल धाय्‌व बिचा याय्‌मा का!

... ...

दर्शक--का··· ···आ विस्तार ज्वी मखुत -- स्व स्व !

... ...

दर्शक—का, कां, का, दैत्यया गुथ्यारत हथाय्‌ चागु स्व। का

जत्रन–(नृसिह दैत्यया छाती ज्वनी)

पर्दा

जुजु विश्वजीत मल्ल

पूर्वकथा--

ललितपुरया इतिहासे योगनरेन्द्र मल्लया म्ह्याय् योगमती महारानीया तव्हंगु नां दु। योगनरेन्द्र मल्लया याक काय् म्हापां तुं मदयावंगुलिं थ बौ स्वर्गवास जुसेंलि योगमतीं थ काययात राजगद्दी बिया लायकूया चनेयानाबिज्यात। दच्छि हे मदुवं जुजु मंत। अनंलिपा नं थःहे संरक्षिका जुया न्याम्हम्ह्याम्ह जुजुपिं स्थापना जुवन। महारानीया लहा दतले खुम्ह प्रधानतेसं छुं हस्तक्षेप यायेमफु। लिपा प्रधानत हे लायकूया मूल हर्ताकर्ता जुयाःपिहाँ वल। उकें इतिहासे ललितपुरया खुम्ह काजिपित 'नृप निर्माता' धका च्वोवंगु ख। राज्यप्रकाश मल्ल नं थुमिगु हे कुचक्रे लाना मदयावन धका धाइ। अनंलि जुजु याय्‌पिं सु मदया जुजु विष्णु मल्लया म्ह्यायूछ्य् बिश्वजीत मल्लयात भिखवाधन काजीं हया जुजु स्थापना यानाबिल। विश्वजीत मल्लया मामं योगमती रानीया दसु कायेत्यगुलिं द् म्ह् काजीपिनि नुग मुल। दोष त्रुटि मलूतल्ले प्रजागणया भयं कोथलेत आँट याये फैमखु। लिपा--

पात्र--

पुरुष पात्र--जुजु विश्वजीत मल्ल--वर्ष-२२

काजी धनवन्त

काजी भिछवाधन

काजी कंचिग

काजी सयेभा

छम्ह युवक--चाकबाहा काजीया काय्।

पासिं—कोठा पिवा

मेपिं—सेवक, ध्वाखापिवा आदि

स्त्री पात्र—राजमाता जुजु बिश्वजीतया मां

हेरामांया] --राजमाताया भ्वःतित
हेराज्यान]

दबुली खनेदयेके म्वापिं---प्रजागण, सैनिकत व मेंजु थकुं --कालिदास काजीया म्हृयाय्, चाकबाहा काजीया काय्यात बियातम्ह

स्थान--यल दर्बारया दक्षिणपाखे हःपाता च्वंस्संया बैठक ।

समय--ने० सं० ८८० अंला १४; घौ ७।८ जागु इले।

[दन्तक्ष्या बैठक। दक्षिण पश्चिम--कुं लागु पश्चक्ष्या ववसं तुं महाराज विश्वजीत मल्लया तजायेक लासापं तयातःगु मूल आसन दु। जः--खः निख्ये निपु ताताजागु महिष मर्दिनी भगवती दुगु बुट्टादारी स्वादेवा तयातल। फुस पाखेयाथाय् स्वादेवानापं कुत्या हःकगु च्यपांचू तखताया द्योने च्वाचाप्वाचागंगु गोलागु धूपखोरीं नस्वागुकुं सहस्र धारा याना च्वाहां वोगुयात दक्षिणपाखेयागु ज्यालं दुहां वोगु फसं उत्तर पाखे लंग वैठक छगुलि मगमग नस्वाकाच्वन। तुइक बंय् तन्ना कसेयाना अङ्ग्ःिवक नबुया सम्पट लायातल। लम्पटयां द्योने अलग अलग छखये स्वया, दन्तक्ष्यापाखे स्वया ववलाछि जागु चकटीत लायातःगुलि स्वम्ह जक काजीपिं फेतुना फुंगे लिधना च्वनी, मेगु स्वपा खाळि उत्तरपाखेया लुखालिक्क दना पासिं (बैठक पिवा) लुखाकाप मुना-च्वन। अङ्गे थाय्थासे द्योया पौभा खायातल। अन्तरे अन्तरे सिर्वास

सिद्धिनरसिंह, श्रीनिवास आदि न्हापायापि जुजुपिनिगु चित्रनं खनेदु। मूचुके म्वाहाली मालश्री पुयाहगु तायदु। महाराज नं मखिज्यानि, ह्यानं स्वम्ह मेपि काजीपि नं मक्षानिगुलि अतीतया संग्राम कया स्वम्हे-सिया वार्त्तालाप जुयाच्वन]

काजी भिखवाधन--व हे ला धैगु ? पृथ्वीनारायण शाहया नेपा-देया म्वंगुलि राज्य ल्हाते लाकेगु गोसा आ जा भाजगाया संग्रामया गोफसं पुइकेथन धायेगु मखुत। व जा बोसा जक खः; दत्या मखा दत, ह्यानं उमि सनाहये धुंकल। उबले जा जयप्रकाश फुरंग च्वन नि! कलुयांडे छम्हेसिगु छ्यों छ्यनेवं छु पृथ्वीनारायण शाहया ल्हा हे तो-धूगु जुन ला? अहंकारी जयप्रकाशं छु सिल? ग्वंसं फौज छ्वया म्वाहालि मयागु जुसा

धनवन्त--उबले हे गय् खः, छु खः। गोर्खा जुजुया पह हे छ्गू! व जुन लिपातकं मिखा ब्वेका ज्या सनीम्ह, जयप्रकाश जुल रथया तल—न्हयोने वोगु जक मिखां खम्ह। (भति लिपा घुरेज्वी धुंका) खं जा खः, पृथ्वीनारायात हटेयायेत जोग्यम्ह नेपाले जयप्रकाश छुम्हे जक खना।

सयेभाकाजी--उम्! मेपि ज्या ..(छ्यों होक्री)

धनवन्त--रणजीत मल्ल जुल कालसर्पयात याकुं प्याइम्ह। ग्री जुजु स दवेयाना) न्हू ल्याय्म्हचा, सिंया प्रतिमा!

सयेभाकाजी---(मुनुमुनु) सिंहासनया शोभा-द्यो मखा!

भिखवाधन –(न्हायपने रानीमाजुं खँ रयनेधुंकुगु छाँट दुवेकयात। ग्वीस ब्विचा यायमाल। वरू भिंखवालं धागु धका थुलि लुमं-कातैदिसँ-ग्री काजी खलकनाप सुनां बिरोध याई वया विनाश न्हयावइ!

धनवन्त --नेपा राज्यते भाग्य गुकथं खः! जि जा जयप्रकाशयाख्ये मन हे सित। देखी सहमया बं ग्वीत। ब्विचा याना दिसँ।

(कंचिग काजीया प्रवेश)

कंचिग काजी--नमस्कार पासापि !

सर्कासिनं--नमस्कार !

कंचिग--छु बिचा यायेमाल ? (**पयतुई**)

धनवन्त--संग्रामया बिषये छलफल यानागु !

कंचिग--संग्रामयात जा हाई भाजंगाया संग्राम का ? 'म्वाकन वया, आ गथे याये" धाधां न्हचपं कले छ्वया पृथ्वीनारां भागाभाग ? स्वंगुलि राज्य मिलेजुतले वया अबु नरभूपाल शाह म्वाकाहसां फंमखु । (**भिखवा, धनवन्त निम्हं म्हुतु ज्याना मिखा पतिपति याई; कंचिग काजी वंग जुया ल्हा संकुसंकुं थगु ताले हालाच्वनी**) दशहरा सच्चवा-खुनु थन गोर्खा फौज, येंया फौज टंकेश्वरं वया लिउने लात, कीगु फौज भाजंगाले, बिचे ख्वपदेया फौज अले छु मानि ? गोर्खा फौज धूदन ! कालु बाहेक नाँ दंपि आपालं लात ।

धनवन्त--(**अति शोक पिकया**) छु ? थापा मध्ये विरणु नन्या नारां, कार्कीते राणाशूर, चम्पासि अले बफे घर्ती धापि छम्हनिम्ह ाव तुं सुं हे मंत ला गोर्खाय् ?

कंचिग--द जा छाय् मदं ? अय्नं गोर्खालीतेत ख्याय् हे माका जयप्रकाश नाप लिना । मल्ल जुजु मल्ल हे का ? जिगु मती जा

भिखवा--उलि जूसा कंचिंग मदंका मखुला नेपाले ?

कंचिग--(**तंमचासे न्हिला**) कंचिग काजी मंत धाय्‌व मेपि काजी जक ल्यनाच्वनीला ? ब॰ स्वदेयाँ म्वामदुगु कंचिग मदयेका गोर्खालीत उबलेथें ख्यानाछ्वेमाथे च्व । मस्यु, की साहुति छु निर्णय ज्वी ?

धनवन्त--जयप्रकाशनाप जा ज्वीमखु, ज्वीमखु, ज्वी हे मखु ? की जुजु राजमाता व जयप्रकाशया छु गोसा ग्वयात:गु दु मस्यु, कीत

ज्या गछिनावैन याद दुला ? गोर्खा राज्य हान्नं च्यानाचोगु दु। पृथ्वी-नारांनाप हे पाचीमा। जि उकें शरण कया उखुनु हे गोर्खाली सर्दार-यात चिवा कागुलि जयप्रकाशं स्यावेत्वोबले ! आ जा वनापं त्वाय् जुल, वैत उखुनु चांचां नालदूमतक तैवया।

भिखवा – जिगु मनया खँ नं आम हे का ! ऊी कालिदास काजी-यात मखंला निम्ह नगरकोटे छ्वया च्यो तयेका चुके बळां त्वनाच्वम्हं सित सिधयेकाब्यूगु, च्व ! च्व ! गुलि हे दत ! अज्याम्ह जगप्रकाशया नं विश्वास ला ?

धनवन्त––काजी कालीदास ख छम्ह पृथ्वीनारांनं ब्याय्‌मफुम्ह।

कंचिग—स्वेमा, बिचा यायेमा, हथाय् जाहेमज्यू। लाय्‌कूज्याय् सु मित्र, सु शत्रु ?

धनवन्त––जयप्रकाश जा मित्र गुबलें ज्वीमखु। उक्यें··· –– (सकलें छ्यों लिवलिवक यंका न्हाय्‌पने स्वां त्वो)

कंचिग––सिनावना नं सुख मंत का, व का (भिखवानं थःगु न्हुतो ल्हा यंका हालेमते धका इश्रा याइ)

सयेमा–––छाय् ? हुइच्वीं, हुईच्वीं, खँ दयेधुंकल देशे। आख तछ्याये सुं मछा थुलि हे जक खः।

कंचिग––गन ! थन हे थ्यनेधुंकल धाल–चाकवाह काजीका काय्‌यात बियातम्ह। 'मैंजु थकु"। थौं निम्ह काजींपि थन मगागु थुकि हे जा ज्वी। कंचिग ला थन जकं जूवल।

मेपिं सकलें—का, आम ख्या तोतादिसँ। थ्व कालिदास का-जीया जक बदनाम ला ? ऊी काजी खःलयां न्हासे लुंफि हात, न्हाय् भ्वील।

धनवन्त–––(तम्वो पहलं) 'बिनास काले बिपरीत बुद्धि' (जुरुक्क दना तिस्सलं) पासिं ! ए पासिं !!

पासिं खनेद्‌येकवई

पासिं—ज्यू, काजि भाजु ? (पला चत्र्येका न्ह्योने वया) आज्ञा ?

धनवन्त—जुजु बिज्याकि थत्थें थत्थें हे ! हुँ, हुँ याकनं ।

पासिं—न्हिन्हिथे बुड्‌या दर्शन याबिज्यागु ताउ हे जाल, ल्याहाँ बिज्याइगु बखत नं जुल ।

भिखबा—(हक्का) हुँ सा हुँ, थन च्वनेमते ।

पासिं वनी

(काजिपिं सकलें न्ह्यायूपंलिवक भुनुभुनु खँ ल्हाई । बखते बखते छयों न होंकी, हानं छ्यों ब्वाई । मिखां मि पिकयाथें ह्याउँक मिहा कना धनवन्त व भिखबाधन निम्ह हथाय् चाचां सुरेज्वी । थुपिं "थत्थें थत्थें" हाला च्वनी; अनंलि दनी । कविंग काजि निम्हेसित ल्हा ज्वना 'आसे आसे' धका सावधान यायेत सनी । मेम्ह काजी जुजुया स्वपिपाखये बनेत संकेत याई । वंत नं कविंग काजी...... "आसे, आसे" धाई । पासिं स्वांय् बोगु स वई)

पासिंया प्रवेश

पासि---महाराज लिहाँ विज्यात........तुति च्वीमफु, छु जुल थें दोलें लुकुं छिका जुजु थुख्ये हे बिज्याइन...

(काजिपिं सकलें ननिमवासे थिथिख्वा स्वया अनेक शंका याना-च्वनी । पासिं वनी । पलख जायेका महाराजयात बिज्याकी । नेपथ्यं 'जय महाराज, जय महाराज' हागु सः वई, काजीपिं थः-थःगु आसने च्वनी महाराजयात खनेवं सकलें दनी बिश्वजीत मल्लयात लुकुंतु

छिना महाराजया आज्ञने छिके त्यनिबले 'आया, आया' धया हाला बिज्यागुलि इयाफले छिको)

बिश्वजीत---उहुहुँ, उहुहुँ•••उहुहुँ (स्यागु तुति ल्हाति थिया) काजिपिताउ हे जाल थें ! जि बुंधो दर्शन यावना च्वना। लोकनाथ जि स्वल कि छख्ये स्वया बिज्याक••

कंचिग—अहो ! गजब !! गथे ख, न्यना हे दँगु मखु।

बिश्वजीत--उँ, उँ, उँ ! ममेपिस धाल-न्हापा लिपा थें खः हं। ·· जि स्वयां जा ·· भिनकनँ छख्ये स्वया बिज्यात। (मिखा बुबु स्याना) मिखां पिचपाच हुना सज्यन्ति पश्चिम स्वया बिज्यागु—- अँ, अँ ! जिगु नुग भमन्हुल, (मिखाय् ख्वबि जायेका) मिखां नं छु मखनावल·· चल्ल बल्ल थन वया त्वाथले पला तया धका च्वनां न्या-त्यांग्रा पूल, तुति मर्कजुल। छ्यों नं स्या ···· त्वायले बजुल ••• उहुँ उहुँ (स्याग‌ु तुति ल्हातं तिस्तु ती; काजिपि सकलें मति मति ख ल्हाका जुजुया तुती स्वया जक च्वनी, थथेअथे नवाइमखु) दिसँ दिसँ छु याये ! सिसेंमसिसें अपराध याना जुल उकें जक ··

भिख्बा---(मस्यू पहलं) गबलेया खँ महाराज ?

बिश्वजीत-- (ख्वा ह्याउँका कनेथें मकनेथें याना) न्हिग हे का, जि

[इयालं अप्पा छग वया बिश्वजीतया छ्योने कुयावनी उजाः-पाःछ्येया जुखायाथाय् कवनी) आया, स्त्रो अप्पां कयकाहगु, सुनां खः स्व, स्व, जुजुं छ्यों होका निखा ब्वेकी, काजिपिंस मंगल बजारे इयाल स्वःस्वनी, पासि व मेपिं च्वोतसे होंगारिख्ये स्वपिसं ब्वांम्ह मनू खनी)

पासां—हूं का, हुं का, स्व व बिस्यूवंगु, सु जुयी व ?

बिश्वजीत — (बिस्यूवंम्ह खना) वया कला जि हयागुलि (ख

याना कयकावंगु ज्वी का ... उम् ... ख, चाकबाहा काजीया काय् हेख ।...

धनवन्त--थ्व जा ह्यां आपालं बांमलागु खँ जुल !

कचिंग--राजदर्बारे अप्पां कय्का वनेगु थ्व बांला ला ले ?

धनवन्त---(न्ह्याय् त्वा न्हातां ततं) व हे जा धयागु ! थ्व नं मज्यूगु ख, थ्वयासिनं जुजु जुया कवर्या कला हुईकह्येगु बांमला । निसाफ, न्याय यायेमाम्ह जुजु जुया — ल्यवो पालेगु कानून प्रजागनथात वयनेत जक मखु, अथे थम्हं भंग यायेगु हं छु थ्व ?

(कचिंग काजी वाहेकं मेपिं सकलें खःखः धयाथें छ्यों भाय् याई । जुजु बिश्वजीत वँच्वुसे ख्वा याना न्हा नेताले तया ववछुना च्वनी)

भिंख्वा---धर्म शास्त्रया वचन पालन याये हे मा । गुगु कथंया धयातल उगु कथं याये । आयात थ्व अप्पां कयेकाहगुया, छु...गोली कयेकाहगु जूसा फी नं सीगु ला ? अप्पाया नं जा मिखा मदु थें !

कचिंग--जिगु मती वोगु खँ जा... व काजीया काय्यात थत्थें ज्वंकेछ्वे । अले स्वपा ख्वा चूलाका दुने दुने तुं याय्माथे याये । गथे ?

काजीपि---(बिचा याना) थत्थें यात आमथे हे यायमाल ।

कचिंग--अत्थें माहांत छ्वया हयेफंमखु । सैनिकत छ्वया छें घेरेयानातिनी ज्वनेकं वेत । उकें हनिचा पुर्पक्ष यायगु । थथें की छें वनेगु । गथे याना जिल म्वामदुगु उपद्र पिमकासे सिधयेकेमा थ्व मामि ला ।

भिंख्वा---(सकसितं स्वया) सैनिकत हाना छ्वेला ? **(भोंते थम्हं तुं आख च्वइ अले तायेदयेक ब्वनी** "उँ, उँ, भीमा ! थः बना, चाकबाहा काजीया छें घेरेयाना तधीम्ह काय् छम्ह जक ज्वना हयेमाल - धन वस्तु ज्यू छु इकिधिकि यायेमज्यू : थौं हे हयेमाल जुल"

मेपि---ठीक खः, आम्थे हे खः।

धनवन्त--का, अय्‌सा ऊी आ थत्थें थथ छें वने। अले याकन बधे माली।

सकलें---नमस्कार, महाराज !

विश्वजीत---(छ्यों मन्‍ह्हंसें हे) ज्यू ।

काजीपिं प्यहूँ वनी

पार्सि---महाराज ! हानं अप्पां कयेका हैंला। ऊयालिक्क बिज्यये जीमखु, खवपी बिज्याहुँ ।

मेपिं--ख महाराज ! दुष्ट मतिते छु माल !

विश्वजीत--विस्यूं वनेगु (**ख्वाउका तया**)हे लोकनाथ, दः छु वयना बिज्याना ? पार्सिं ! मां छको सति (**पार्सि वनेत्थनी**) आसे,आसे का आम भों सेना नायकयाथाय् छ्वया नि ज्यू। थत्थें, थत्थें हुँ, याकनं (**पार्सि ब्वांय् ब्वांय् वनी, अनंलि मेंपिं सेवकत नं वनी**) हे लोकनाथ••प्रभु ! आ जि छु याये ! मांयात गथे जि थ्व अपराधी खवा वयने ? मेंजु थकुंया मोहनी साल्ह हयाबिना। आ छु यायेमाल ? मामं दः छु (**बिचा याई**)मांयाथाय् वने (**वनी, स्यावकस्यावक पला ल्ह्ययेत्यनी, फेत्तुक जूवनी**) आय या ˉ या (**स्यागुया तोडे फाटाफाटा पुली। सेवकत निम्ह दुस्व वई। विश्वजीत मल्ल चातुला छ्यों सुचुका च्वंगु खना 'जय महाराज' धाई**) क्वालुचा नौ सताहिं हुँ, निम्हं हुँ निम्हं वनी) गथे जय ज्वी जि आ ? न्हयाख्योरिखे स्वोसां भय••भय, भय ! गय ज्वीगु आ ? जि मांया चित्त गुथे याना तये ? प्रजागणतेगु वो गथे फये ? हे मां तलेजु माजु ! जि म्वाये मय्,शरण कया बिज्याहुँ,

शरणं वया। (ल्हा ओडेयाना भागी याई) महताल्ले मती ह्य, ह्य्। ओ खन सकभनं भय, भय, भय, लातले भापेमफुत, मलाका बिचा आ हालाँ छु चा ? 'मिसा' या कारण कीचक, रावण बालिया गती जि लाइगु जुल। हाय, हाय !

(ग्याफर मनं स्योबले लुखाय किपालु लुँइक वगु खनी)

अन सु ? (लिस मवो) अन सू ? (अझ नं लिस मवो) अन सु हाँ ? (लिस छुं मवो। ग्याना इप्व कनी, दनेत सनी, दनेमफु) माँ, यो माँ! माँ ! (तिस्सलं हाली) माँ ! राजमाताया व्रत च्वनोगु दिन जुरुलि सुं मदुगु खँ लुमंसे वई) सुं मदु हे दैव! ग्या क्वसं मनूत घ्यारारारा बिस्युं वनीगु स वई। हालाहे 'वल वल, वल, वल' अन सु वल ? पिने सु वल ? जि दने मफया वल। (मिखा छ्यवि हायेका, हुँ हुँ हुँ। कलल मनूत हाल। छाय् हागु थ्व लाछी ? (छाती ल्हा तया, ओह ! थ्व नुग भभन्हूगु (आपालं इप्व कना) थ्व छु ? भोखाय् बोगु जा मखुला ? इइइ, व घुसुसु न्हचानात्वंगु ! (छ्याखेरं स्वया) गनं नारायण सुमरन यागु न्यनेदुगु मखु। जि याकचिया जक बोगु ख थ्व भोखाय्। आः जि छु याये ? जि गन वंसा जी ? न्ह्याथाय् वंसां मजिल जि ? निभा बित, कालपाशं द चित, मामला नित ? हे प्रभु लोकनाथ ! छु याना-बिज्याना जित ? (नुगले ल्हा तया) अहो ! नुग हिइल, दित, जि पये मफुत (गोतुलो अन मूर्छा कई। नेपथ्ये पिने बोगु सल हाला हँ–("दः ज्वनोम्ह सु ? का वा, वा; तं ज्यान वनीगु जुल, अन्यायी जुजुयात स्यानातिनी सो; अथे सोला ?" "यो दाजु, आ जा म्वाल। गम बिरघुं वन, सीम्ह अन हे जुल' मखु, कला यंकोम्हं व, हानं ज्वंकेहम्ह नं व ! वया पंलिना ववकोया हि महायेफुसें छाय् सो ! का, सु वेन्दना, वा ! जुजु जुयां ज्यूला। स्यंके मखु मनूया हूलं हागु सलं' ज्वं, ज्वं" सैनिक-तेगु सलं "स्या धयागु आज्ञा मदु छु याये जिम्सं।" पलख थ्व स ताये

भइया वई । पू नाकोठा त न नं ध्व भयानक स ध्यना राजमाता पूजा सिमधयेक हे सभा बैठके बिज्याई, न पं भ्वातित नं प्रवेश)

राजमाता--(लिफ स्वस्त्रं)ध्वाखा त्यु, ध्वा ब्रा त्यु । पुता महाराज गन ? (विश्वजीत मल्ल ब्वाग तुजाचवंगु खना) नारां शिव,शिव ! तुति स्यात धाम्ह याकचा तया स्व ! विश्वजीत मुर्छा चाई उखें थुखें ग्यानापुवक स्वई) छु जुल पुता जि !

विश्वजीत--मां जि मजिल (च्योतेल स्वया) गो, नौ मवोनिला ? याकन ब्वनाहि धयां, जि स्यात ।

पार्सिया प्रवेश

पर्सि--(हनासं कया खाख तुना ख ख खड्ग ही · इ••• का, वल वल वल, दुहाँ वल ।

राजमाता--सु वोगु ?

पार्सि.-वल धया वल, दाजु किजा निम्हं खड्ग हीका वल ।

विश्वजीत—खड्ग मागु मखुत । वा धा, खड्ग मागु मखु ।

(नेपथ्ये घार घुरु बिस्यूँवगु स वई)

छम्ह भ्त्रांति--वल, वल, वल ।

राजमाता--ब्राबु, बाबु, न्हयागु हे जुसां पुता घय्‌पुना)

विश्वजीत—(मांयात करिसक घय्‌पुना) मां, जि बुद्धि मगात जि ध्वने गात !

ध्वाखापिवाया प्रवेश

ध्वाखापिवा--पा चांपि ताहागु तलवार प्याखं हुगु खंबले बिम्युंदन ज्यान बचेयाना । थुलि खं बिन्ति यावेफत । महाराज ! दाल तलवार कयाबिज्याहुँ ।

विश्वजीत--सु इपि ?

ध्वाखाविवा--चाकबाहा काजिया काय्‌पिं ।

विश्वजीत--म्हाच अप्पाँ कयेकावन,आ..... । का स्यात माँ, जि वने ।

राजमाता--देशंनापं बिरोध यावक जु याना पुता छँ ? बाबु ! तलेज्वी हुँ, तन्तेजु माँजुं रक्षा यायेमाल जिपुतायात (सेवकतेत स्वया) हुँ, हुँ, सकलें वना महाराज पुतायात तयाब्यु हुँ । (विश्वजीत दनी, स्याःस्वा याई, खायातगु तरवार ज्वना पासियात पाचिना खुखूक्या प्यहाँ वनी) जि मंत, जि मंत, जि काय्‌यात रक्षा याइम्ह सुं मन्त, हे तलेजु माजु...!

(ग्वारातुली, म्वाति निम्ह्‌सिनं थनेत सनी । अचेत जूगुलि छम्हसें न्ह्याय्, तो छम्हसें पंखा गाली)

(ल्हातं तलवार—ढाल ज्वना आंग्‌सा फँफँ तयाच्वँम्ह छम्ह ल्यायम्हया प्रवेश)

युवक (मिसातेत खना) आम सु ? मंजु थकुंला ? (बोलाक स्वेधुंका) दुर्बुद्धि कर्म चण्डाल गो ? का, कनेसा कं ।

(राजमाताया चेत दयावई)

राजमाता--तलेज्वी हुँ, तलेज्वी हुँ । हुँ, हुँ, फुक्क हुँ, जि पुतायात उद्धार याहुँ ।

युवक—हुम्, तलेज्वी बिस्युंवन खनी का ! (वनी)

राजमाता--(तीसलँ) सुखा चायेकाब्यू, (म्वातियात) नुँ, नुँ, फीपिं नं वने ।

(नेपथ्ये घारारारा घुरूरूरू जूगु शब्द वई । अनंलि "म्वाल,म्वाल जुजु व, जुजु व,''' 'नारायण नारायण' कललल हाला हं 'पापी ! राजहत्या यायमत्यो अनंलि स्वयाहगु शब्द वई)

राजमाता--(द्यो बोम्हथें खाना)थ्व छु हागु ? छाय् ख्वोगु ? जि पुताया छु जुल ? द्कभनं ध्वाखा त्यु

(पलख लिपा पार्सिं व मेपिं सेवकत ख्वख्वं दुहाँ वई)

राजमाता--(मन म्वातुका) छाय् ख्वया पार्सिं ? धा, धा। ख्वेमते, जुक्क खँ धा, जि हे मख्वया स्व।

पार्सिं रानीमाजु—जुजुया प्वा फाया बिल–त्वाथलं कुतुं वल · मंत ··

मेम्ह सेवक--रानीमाजु, व पापीया ल्हातं मदुगु मखु, जि तलेजु लुखा जक चायेका,इपिं खनेदत–"जि सुं दुगु मखुत, थुमिगु ल्हातं सिनावनेगु स्वया थगु हे ल्हातं वने" धयाकथनं प्वा फाया बिज्यात। जिं गने त्यनाबले त्वाथलं कुतुं वन, वन।

(सकलें ख्वई। राजमाता मिखा फुति हे मयासें अचल जुया च्वनी। अनंलि ख्वपिं सकसितं स्वया मिखाय् ख्वबि छफुति मतसे उख्ये थुख्ये स्वई। ताऊ जायेका नं राजमाताया मिखां ख्वबि प्याहाँ मवोगुलि हेरामाया व हेराज्यान निम्ह म्वाँततसें कलणा चाइपुक स्वया "तथे जू.गु रानीमाजू ?" धका राजमातायात न्येवी)

राजमाता--(सँ फंफं तथा) जियाय् म्ह्योने च्वना सुं ख्वये-मदु। थन च्वने मते ख्वईपिं। काय्या ख्वा स्वया जि थौंतक म्वानाच्वनागु। काय् मंत। म्हापां हे बौद्धनाप सति वनेमागु·· आ· जि सति वनेगु। धन्य जि, उपासं च्वनागुलि छुं मपन ·· का नुँ। हेरामाया जि काय् गन स्वोवने। तगो गं थाकि, सकल प्रजागण सति। काजीपिं वल धायेव अंत्यष्ठि व सतिक्रिया ज्वलं ज्वरेयाकि। **(सेवक छम्हसित)** मूध्वाखा चायेकि धा।

सेवक—चायेके धुंकल ··

राजमाता--(जागे जुया) सुया आज्ञा चायेकल ? सुया आज्ञा

चायेकल जि काय् मद्येका नि छुं मयायेकं ?

सेवक--धनवन्त काजी व्हाल, अर्नाल मेमेपिं काजीपिं नं।

राजमाता--वाह ! म्हम्यूपिं ख: थुपिं काजीपिं, आ जा बाँलाक म्हसिल। थ्व भिखवाया ज्या-मनिकत छ्वया ग्वाकाहम्ह। भिखवा थगु तरवारं थम्हं तुं हत्या याना सिनावनीतिनि। व भिखवाचा ! जि थुलि धया, म्व गोदँ हे दनि धका थुपिं काजीपिनीगु भोग ? (सेवक छम्हयात) जिथाय् न्ह्योने च्वना ख्वयाच्वनेमते धयागु मखुला ? हुँ, भिखवा सति।

सेवक--भिखवा काजी तस्कर लिका ज्यानमारा दाजु किजा निम्हं ज्वोवंन हँ।

(तगो गं थानाहई)

रातमाता--जि थुल-"दायाथे दाये, ख्वया थे ख्वे," याःगु जकं ख:। का म्वाल धनवन्त सति।

(छम्ह सेवक वनी)

गं थाये गात, वोपिं वई, मवइपिं वेमखु। जि स्वेबले......

काजी धनवन्तया प्रवेश

धनवन्त--छु याये राजीमाजु ! धैर्य यानाबिज्याहुँ। जिपिं नकतिनि जक थन थ्यन।

राजमाता--का सुंक च्वँ, छं स्यनेम्वा। याकन बरू सति क्रियाया ज्वलँ जोरेया.... अँ लुमंसे वल...राजगद्दी खालि याना गये जि सति वने? (छिचा याई, का हुँ कान्तिपुरया जुजु जयप्रकाशयात हे थ्व देया जुजु यायेगु (धनवन्त ख्वा ख्यूंकी, व हे थायेगु। का हुँ, विलम्ब यायेमते। थत्थे ब्वना हिँ। हुँ, हुँ (धनवन्त वनी) आ जि-

नाप छुं खँ ल्हाबेमते । (पन्चकृयापाखे वना वत्सवया प्रजागणतेत स्वया) लातां केरा स्वेथं छु स्वयाच्वनागु प्रजा भाजुपि जि काय्या थ्जोगु सकष्ट ज्वोका ! जि काय् थुगु लोके मंत । जि न अन हे वनेत्यना । आवंलि कान्तिपुरया जुजु जयप्रकाशया अन्हौंनी च्वनेमाल । वैत हे जुजु यायेत मर्ता तया । वैंत ब्वनाहयेत धनवन्त छ्वेधुन । थु कि छिकपिसं सहमत यानादी धका च्वना । (बिरह याना) दाजु किजा निम्ह छगू च्वना वोबले मज्वन का म्वाल, गने जा ज्यूला ? म्हतुं छुं नँ जा वादेमाला ? (धैय याना) न्हचागु जूसां म्वाल, कर्मया भुक्तमान खः थ्व फुक्व ! छिकपिके त्रिदा कया जि काय्नाप सद्गति वनेत्यना-लोवया जर ददीमाल!

(अनंलि काय्या देह दयेत थ्याहां वना, केपि ख्वले हवयाच्वनी)

म्वाःद्यो

पूर्वकथन-

पृथ्वीनारायण शाहं नेपाल राज्य ल्याका कायगु मूल आकांक्षा याना सनाच्वंच्वं नेपा गाःया छ्वालं च्वंगु फुक्क धयाथें थाय् ल्हाते लाके धुंकल। चि, कपाय् थें आवश्यकगु छुं वस्तु दुत छ्वया लहगुलि नेपाले बेसाहा यिके जुल। अथनं क्रिपू छगू हे निकनिक ल्वाना नं बिस्यूं वनेमागु खना मेगु हे कूटनीति म्हितल। अले वं कान्तिपुर राज्य गथे गोर्खां प्रजा बयकेत सन, दूरदर्शी जयप्रकाश थ्वया प्रतिकार याय्त छुछु यात, सा कुबीगु बुद्धि जक दुम्ह जुया नं लोभे लाना शत्रुया ज्याभ जुया राष्ट्र बिरोधी ज्याय् ल्हा तल धासा छु गति जुइयो थ्व एकांकी क्यनी।

नाटकया पात्रत:

पुरुष- १ जुजु जयप्रकाश मल्ल
२ धनवीर जुजुया अङ्ग रक्षक
३ पुमांचा-लगया छम्ह ज्यापू
४ सिर्मांचा-पुमांया काय्
५ गुभाजु, व मेपिं मस्त

स्त्री- १ माइचा-पुमांया कलाः
२ मँ चा-माइचिया म्ह्याय्
३ बुढी व मेपिं मिसात
थाय्—लगमे छगू चुक ।

समय--ने० सं० ८८४, बछला ‥ ‥ बान्हि लिसु ।

[पश्चिम पाखये चवकंगु चिकिचाधंगु चुक । कुंचाय् साःगा छगाघु वनातल । चुक गाले ववलाछि जक थवे फः दु, फलं च्वे पश्चिम स्वगु लुखा खने दु । लुखा तिनातम । लुखाया च्वे न्ह्याम्ह घो थवया, अन्न-खव कलश, कलश च्वे निखये निग भिखा च्वयातल । लुखाया जः पाःखये झ्याले खायातःगु तुकंमा ववथ्यंक वः । चुके सु हाहीसः मदु । बाक्षाति वंम्ह कांछि छम्ह न्ह्याय्पंकथिया तुफि फले पुना च्वनी । थ्यया पहिरन पहलं दीनहीन अवस्था अयं क्यों ।)

माइचा--(चुके फले वँ पुपुं) हे इसुर ! आ जा गात, गुलित दुःख बियत्यना, भिगु मिखां छक पुलुक स्वया बिज्याहुँ, (खर्वबि हृहुं) जि मचाखाचां दुःख सीन, जिगु नाँचा डुबे ज्वीन बाबा‥‥‥ इसुर, छपिसं पार लगे याना मबिल धासा गुं फू धुं फू जुल ‥‥ न्हय् जःमया शत्रुयात हे थयिजागु कष्ट मजुय माल‥‥ (ताःहाः झसुकात ।) दनि ला मंत ला (बातातांहां दनालि) सुथंनिसें इकिधिकि हे मसंगु का च्च ! च्च !! (कपाः दाया डुहाँ वई, स्वाथ सुकु छपा हया लाइ, सुकुली छक नँ वं पुइ । खोखना सःवेका बीःयोंम्ह सूद्यों स्वया) निभा बीन न सिर्मांचा लिहाँ वः ! नुगः ख्यूँया वल ‥‥ चा गथे कातेय् यायगु बाबा ! बाहाँचा ववयय्बले सकलें दु, मनू ववदेवल्ले सु मदु खनि ! सुल्ज्य भीवान् ! जिमे मिजनं स्वेतं छुं याःगु मदुथ्यें च्वं । अय्नं छःपिसं मखंगु छुं गनं मदु । आः आ‥ (लुखाया जः पाख्यं छेलि हाला हइ--"यो माय् ! यो माय् ! अबुं मिखा चायका

म्वल । थन दुने वा, वा" हाईं (लय्ता पह्लँ) जि वया मेंचा ग्याय्-मते (वने त्यनो । पुतुपातु लाताफातां तया, आंगसें फंफं तया, इप्प कला सिर्माचा खँ हे ल्हाय् मफयक व्वांय् वः । वयाकथनं लायातःगु सुकुली फेतुना चाःचातुलो) छाय् ! सिर्माचा ? छाय्, छाय् वया ? वेद्य भाजु गो ! पासापिं सुं मवःला ? (सिर्मा आंगसं मुना) तुपलि मपुस्य मुलुखां दुहाँ वय् त्योला ! छ्येँ अबु मफुबले आमथे मभिक सना ज्वीगु ला छं ! गथे ज्ञां मन्त ! आ मचा म्खुत । १४ दँ दत (खवि हुई)

सिर्माचा--(याकु प्वालं कानातुपलि पिकया पुया)

महांतसें लिना हल धया ······उहुहु ! थज्योगु तुपलि प्वी मदु हँ ··· नापलाक्कस्यागु थज्योगु लाका यंकल ···· जुजुं नं त्वाःत्वा ले चाहिला "की नेपामि जुया नं कांतुपलि प्वीगु ला" धका बो बिया बिज्यात हँ भाय् स्यू ?

माइचा--व हे ला पुता, दशा मभिबले लाय्कू भय दु । आबले मज्यू धाःगृ मपुयां छु हे ज्वी ? जित जा मिखाया कुंचां न स्वये म्यो छिमि अबु नापलाः वौपिं, कांतपुलि पुया मिस्तथें कुल्फि सँ ल्हिना जूपिं । जिनंनिसें चोतुक कया पलि प्वीक वांछवया बीमास्य वः । नामं कां कामं कां,इपिं वसेंलि जा खःनि छिमे अबुं नँ बुँइ ज्या यावः। ज्यामि तया, ग्वाहालि फोना जक गुबलें ताले लाइ ला ? थम्हं कृतः मयासे कर्केया भरं थुगु गति जुल । कन आः जा ज्वल नं (तुपलि लाका वांछोया बो)

सिर्माचा--(तुपलि कया हानंपुया) ई जिम्मांया कायसा ग्याय् ! उलिमछि मनूतमें प्वी धुंकूगु । बेसाहा थपाय्स्सक थिकेबले दंक लागु तुपलि । की बुँयात मियाब्यू धका बियात छःग ल्व ह्रूगु जा खः नि

थ्व । (दुने हाला हुई ग्या पहलं) यो माय् धया, छु हाला च्वनागु धया ? अबु तःचिकुलाथें ख्वात धया)

माइचा--कंप वःगुला ? कंप वल धाय् व ल्वे हिल धका सीकि धागु !

सिर्मांचा--सुनां ?

माइचा--वैद्य भाजुं का सुनां ज्वी ? आः जि गय् याय् ! सुं छम्ह्ं गालि काय्‌पि नं मदु ।

सिर्मांचा--बाज खलखे ब्वात ज्वी का; सकसियां नखः !

माइचा--क्री अखः । छु याय्, नुं, बाउ थन नि हयातय्, दुने कांथ्यें छुं खने मदु छ्यूंसेच्वँ । (दुनें हाला हुई-अयनं मवसे छु हाला च्वनागु या ? अबु तस्सकं खात, दनीन धया !) बा, बा सिर्मां जि याकचा ... ... (माइचा जक वनी, काय्‌म्ह घुरे जुया दुनें मव से उलों सनाच्वनी । उघरिमे माइचां लपु ज्वना दिगि दिगि खाना वया च्वंम्ह पुमां द जुयात वित हुई, सिर्मांचा काचाकाचां ज्वना हया सुखुली फेतुकी । पुमांचा साप खाई । भतिचा लिपा ७।८ वँ दुम्ह म्ह्याय्‌म्हं ल.थल, सांगा ज्वना वइ । ईवि दिका हानं फुंग कयाहुई । पुमां दाजुं मिखा ह्यांउंक कना उथ्ये थुथ्ये भ्वांय् भ्वांय् स्वई । दनेत सनी । मां काय् निम्हसिनं फयां फयाथें बलं ज्वना तई । तुति प्यका हःगुलि ल:थल ग्वारागु गालः वःइ)

सिर्मांचा--यो बु, यो बु छाय् सनागु ? सने मते । संगु मन सचेज्वी; यो माँ, थ्व कंप जक नं मखु । धरोधर्म मखु का । जि हानं वैद्य सःतावे । (वनेत्यनी)

माइचा--वने मते, वने मते, जि याकचां छु जक याय् ?

सिर्मांचा--पिछे भ्वातपि नं मदुला ? (तीस्सलं) यो भ्वत !

माइचा--ग्वाली, ग्वाली ! ......

(पिने पाहये मस्त व मिस्त याना ६।७ म्ह दुहाँ वया स्व वइ छघालं वना 'छु जुगु ? जूगु छु ? जक हाला वनो। म्ह्याय् म्हसिनं काचाकाचा धुपाय् निपु च्याका बंय् तया ग्याना ल्यूने स्वोप्यू वनो। पुमां दाजु मिखा तगो याना स्वइबले सकलें चिला वनो जुक्क दना च्याखं हुइत सनो। कायम्हसिनं फंतुकेत सनो)

सिर्माचा—यो बु, सने मते। यो बु, सने मते।

पुमांचा-अथेसं थथेसं मवयक सना) तोति, तोति, थीमते जित।

सिर्माचा--छाय् ? यो बु, यो बु, छाय् तम्वेका ?

पुमांचा--स्वैत अबु धाः वया ? स्वैत अबु धाः वया ? मां नं मस्यू, ब्वा नं मस्यूह्म·········।

माइचा--मस्यू, जि पुतां अथ्ये थथे छुं मस्यू, छःपि सु खः जिपि मिसात मचातसें छु सिइ ?

पुमांचा—सीकेमाः का सीकेमाः का ····

माइचा--(स्वइस्वंपित स्वया) का रे का मंजुपि, छु याय् माल ?

मिस्त--इसुर बिज्यागु, इसुर बिज्यागु, धन्दा काय् म्वाः।

सिर्माचा —मो मां, तुयु गुभाजु सताहय् ला ?

पुमांचा--(जागे जुया) बोक्सी ला जि ? बोक्सी ला जि ?··· स्व स्त्र बोक्सी ला हुं छें च्वंम्ह बुढी का बुढी··· **(हतहत् ग्हिला हानं तंम्वो पहलं**; हुं, हुं, हुं, वे छासा वई थन व, बोक्सी बुढी ·· बोक्सी बुढी **(सकलें खः पाहयेया इयाले स्वइ)**

पुमांचा--का हुं ····· सिर्मा···धन्दा काय् माःगु मखु। छिमे गुभाजु सःताहिँ ········ छिमे अबु धर्मातर्मा जुया··· बिज्यानागु···

माइचा—धन्य, धन्य, इसुर बिज्यात। हुं बाबु गुरूजु तवना वा (वने त्यनी) आसे बाबु, पूजा सामा धुपाय्, कपू, मधि, सिसा—

फुसा छ छु दुन्ताना नं वा; याकनं वा(थां थ्यवां बिया छ्वइ)
(अन स्वःर्वपि मिसा छम्हेसियां मचा छम्ह न्ह्योने तया दछिना छाय। बिन्ति याई)

मिसा—हे माजु, थ्व काय् छम्ह न्हचच्याय् दय्का बिज्याहुँ (पुमांचा छ्यों ल्हुकु ल्हुकु संकी)

मेम्ह मिसा--(उखथं हे मचा छम्ह ज्वना) प्रभु थ्व मचायात ल्वे लाय्का बिज्याय माल।

पुमांचा—(जागे जुया) छंम्ह मचा ला आम? छंम्ह मचा ला आन! (मिसा व मचा बिस्यूं वनी। नुगलं स्वीका खं ल्हा थ्येंं याना) हुंम्... हुंम्... थुल (सकलें न्हायुप बिया च्वनी) हुंम्...काना तुपलि पूर्ति गंःजुल नि... काना तुपलि प्वीर्पि माको दय हे धुंकल... कानातुपलि प्वीर्पि गोर्खालीतसें तोप्वीवलेसु नेपामि, सु गोर्खाली!

माइचा—इसुर, ग्हू न्हू छाति! जि काय् नं पुल तोतके मफु, क्षेमा याना बिज्याहुँ।

पुमांचा—माइचा, छिमे मिजयात ज्वँ... वँन... वँन न्हां व अभिमानी नगरकोतेत छोया... जिगु स्व मधा जिगु स्व मधा त्वह स्व रे, त्वह स्व रे, दे बचे याय्त वयागु हँ! लाका काल का! ... अथ्ये याय् मते थथ्ये याय् मते धका धाय् धयां फ पचलीनसें यका जिमे मनुयात किसि चीथाय् यंका सास्ति यागु का! फय् ज्यू ला? अभिमानी गोर्दँ स्यकेे ज्वी व जुजु स्वया का!
(छम्ह निम्ह बकेयाःगु खँ न्यना लायकुली आहेर याय्गु धाधां बनेत्यनी)
वल, वल... वने म्वाल थुथ्ये वल।

पूर्वा सारा उत्तरा सिर्मा चिया प्रवेश

सिर्मा—यो माँ, गुजुं बिज्याइन, नीलः छप हयाति घाल। ना

स्व पूजा सामा छथाय् नि ति (मांम्हयात बो) जि मकले गुंगू थने । मि नोला ?

माइचा--आसे का, थन छक जों जा त्रा जि नीलः काबने । (तोता बनेत्यनी) बाँलाक स्व न्हि । (वनी)

सिर्मा--(थ्यांग्यां ज्वंवले त्यनीबले झातापाता सनी, सिर्मा चा थ्यांगू पुवनी) आया बाबा ! (खरहत्रं) छुं याय् फुगु मखु । (ल्हा पुइका) थथे का छवँनं स्वय् थें स्वया जक च्वंसा का !

पुमांचा--(खानातुं मिखा तोसिना) कः कः कः नीलः हुँ ! फुंसुलु ताहाँप गायका द्योने लः फःतई, मजिल व लः जित !

गुभाजुया प्रवेश

सिर्मा चा--थुवये बिख्याहुँ गुरूजु (लासा साला बो)

गुरूजु-"दैबी विचित्रागति" छाय् पित हया थथ्ये दंगल ज्वीक? गुत्रलेनसें द्यो बिज्यागु बाबुचा ?

सिर्मा चा--अबु इन्हिपिन्हि मफुगु, ज्या मयागु जा तन्हु हे दत । तागत तुते जूलिस्से सने मफुत । थौं सुथंनिसें नंनी मवा, सनं मस । नत्रसा चछिचछि याकचिया भुनुभुनु खँ ल्हाला च्वनीगु । 'छु हाला ?' धासा 'छु मखु, छुं मखु' धाइ । वंय भाजु कपिं वंगु होस या धागुलि छक खात । दुने खिमुसे च्वंगुलि पित हय् धका च्वंगु, अबु हे छुं म्वाम्ह थें पायोथें पिहां वल । मफुम्हथें खुनु च्वँ ला गुरू बाजु, छु जूगु खः स्व ?

गुरूजु-(चोसकं) तोगु वगु ला ? झाराफुकी मवयनाला ? गथ्ये खः, छु खः ?

सिर्मा चा--ई ·· नां हे काय् मज्यू धया ! जि बोवसां ला धया जागे जुल । न्हां छपिंसं मस्यू !

गुरुजु--नकतिनि जक वयाम्ह जि गनं सी ? बरू बाबुया स्व

तरंग ला तोपू व:गु ला ? जिक्ये जा ····· (बिचा याइ)

(सय् बिन्हांबि धया ल: ज्वना माइचा वइ)

सिर्मांचा—आसे, आसे, माय् आम ल: फयाबले मेगुलि गाल ला ? मजिल हुं आम ल: ·· ···!

पुमांचा—अँ ·· ·· अँ ··· ···।

माइचा—धन्य ! धन्य इसुर ! गनं सीकल ? मती लक ज्वन, थन जा खँ हे ज्वी धुंकल। छुं मस्यू इसुर छेमा !

पुमांचा--म्वाल ·· म्वाल ·· ल: म्वाल हिँ छं छु हया ?

सिर्मांचा गुंगू थना लपतें गाला न्ह्योने तइ, अले पुमांचा खाय दिना मुद्रा ज्याइ, गुंगू थ्यनी। लिपा झिगुंग छ्यो लिचिला हानं खाइ।

गुरूजु--गुंगू थने गात ए बाउचा। पूजा याःयृत छ्रि सु द्यो धका छक··

पुमांचा—(ग्यानपुस्से चवँक सना) वा वा वा अज्योम्ह जा गुरु हं ! छु स्वया च्वना, मिखा गन वन ? मखला जिगु मुद्रा ? ·· दसिना काय्, भ्वय् नय् दान काय् जक मती तया ज्वी भात्र न भक्ति ! छं यागु पूजा मय्, हिँ माइचा छँ हे छ य् माक्व छा, तय् माक्व जि, पूजा तक ताहा। ब्यांचांथें म्हुतु वाका वाका सकल। मति जा ति, वतले तिसीगु थ: कति लाक्येगु-फुसा सुया प्वी, जयमांया हे मखा ?

(स्वयाच्वपिं सकलें न्हिलि। गुभाजु धत्रा हि बुलाम्ह थें तया म्हतुपि फर्फर् संका कुनुकुनु तं-वे का इधूथिधू ज्वी)

गुभाजु--(मिखां छुं मखंका तम्वो रहल छाय् म्याकं वयाम्ह

जि मखु, जि पूजा याय् बहम्ह बमखुसा द्यो ला ज्यो ला ? या छिमिसं हे (बने स्यनि)

सिर्मा चा -]
माइचा---] (गूरूजुयात वना) मखु गुरुजु, थूकी च्यूता तया विज्याय् ज्यूला ?

(गुरूजुयात माने याय् धुसेंलि मां काय् निम्हसेनं पूजा याइ, ल्हाया मुद्रा ज्याना पूजा फया काइ, गुभाजुं क्वथीक द्यो बम्हयात स्वइ च्वनि, मेंपि परबकत सकलें ल्हा तया दना च्वनी)

पुमांचा--(पूजा सिधय्‌ये च्वनेव) जि लयताय् धुन ··· धुन; पुमांचिया न्हिनं न्हिथ्यें जिया वइ, छम्ह मनू ज्वी । मेगु छुं ज्वी मखु, छिमिसं धन्दा काय्, म्वा हुं हुं ·· हुं, खापा छक त्यू हुं ययोंपि दुहां वैन, हुं (छम्ह वनी, अले खापात्यू सः वइ)

गुभाजु--यौ मयो धयागु दु का हें ज्योया !

पुमांचा--हाला ला छ आपाः ? गुम्हसिया भरे खः छ, वया अंत कायगु विचा का मखुला? (जुरुक्क दनी सनी)

मेंपि सकलें-- इसुर क्षमा याय् माल । य गुरूजु ! छाय् छपि यौं न्हापा लिपाथ्यें मखु ?

गुभाजु—द्यो खः मखु थ्व छिमिसं (पुमांचित ज्वना द्यो क्वया तःगु लुखाया न्ह्योने हयत सनी, वइ मखु; इसाथिसाः जुइक निम्हं सनी) द्यो, लुखाया न्हयो वय् मछाम्ह नं द्यो ला ? का स्वया का, म्वाःद्यो धयाम्ह थ्व का, पूजा याय् धुन मखुला ? जि नं पूजा याय् स्व (यांकया पुमांचिगु म्यताले छय् दाइ, द्यो ज्वनागु तोता हुस्वे वनी)

(पुमांचा जुरुक्क दना गुभाजुयात स्वया ल्हाति हुंया नपः चपुइथ्यें याइ, ग्यानापुक मिखा कनी, गुभाजुं नं ग्याःथें च्वनी···खापा घ्वारा घ्वारा याना हइ, व याय् थ्व याय् मदुम्ह गुभाजु वना खापा

वायुका वो; महाराज जयप्रकाश व वया अंगरक्षक धनबोरया प्रवेश)

गुभाजु– (नमस्कार याना) जय महाराज ! जय महाराज !!

सकलें—जय, जय महाराज !!!

(जुजु खने साथ पुमांचा मिखा तिती, फःहिला लिउने स्वइ, सिर्मांचां थःगु कानावुयलि तोता सुचुकी)

जयप्रकाश--च्वयाके ला द्यो वःगु ? (गुभाजुयात स्वया) पूजा सिधल ला ?

गुभाजु—महाराज, जि पूजा याय् म्वाः धाल, थन दः सकें हःगु बो जक फय् थें जुल।

जयप्रकाश --(ग्हिला) गुभाजुतय् छु, न्हयाथाय् वंसां बो, फय्गु, बो न्ह्यच्याय्गु मखा ! अ छु छु धाल, छु छु जुल ?

धनबोर--(अनं च्वंपिके माःगु न्यने थुंका) महाराज उख्न्हु पचली द्यो वेका वह्म भाजुबीयात नासः चुके सास्ति याना बिज्यागुलि त वाल हं, छःपिनेगु राज्य ••

जयप्रकाश--(लं थुइका माडि ज्वं धका इसरा याइ, धनबोर व गुभाजु बना माडि ज्वना थुथ्ये स्वकेत सालो बले) छु ज्वी धाल? •• न्यों ।••• •••

गुभाजु--न्हाचः धासा पारापारां ययोथ्ये बकेयात, आः छ्वाले न्हयोने धासा म्हुतुई धो फिना च्वनीम्ह ग्याफः ज्यो का ध्व (न्यताले सुथ् दाइ)

(पुमांचा ज्ञातापाता सना तोफीकेत बनी। जुजु बीलाक ज्वं धकाः

इसरा याइ, धनबोरं स्वोबले दा धका इसारा यागुथें चत्रना छथु न्यताले वाई)

जयप्रकाश—दाय् मते, दाय् मते, छु याय् दायां !

माइचा—मा'राज, ख: उसां मदुम्ह व कोटि बिन्ति सास्ति छता याना बिज्याय मते। बाछि न्हयो नं छको सास्ति न:बले गोन्हुगा ख्वा हे बकुला !

जयप्रकाश—दाया: ख्वा: बकुलागु ला ? हरे हरे ! छिपि आपा याना मिस्तय बोकिसधाय् धुन कि साप पत्या याइ। थौं नं का मा:गु ध्यबा खर्च याना पूजा यागु ला ! गनया द्यो, स्वे धुन मखुला ? छिपि मिस्तय न्ह्योने गुलि पर्वी तोतल धाल, आ: गो ? नखुनु वा: ला ?

(गुभाजु व अंगरक्षक निम्हस्येनं नंवाकेत सना च्वनी। बखत बखते जुजु मखंक त्हाम्ह छिना बलं पुयांविगु म्हे सुइ)

जयप्रकाश—नं मवा ?

गुभाजु—कोठाय् कला:या न्ह्योने पर्वी तोतेगु ला ? का नंवाय्सा वा, नत्र ......

अंगरक्षक—छ छाय् वयागु ! छु चित्त मखन धा ...

जयप्रकाश—गनं धाइ ? द्यो वल, बोक्सी वल धयागु कुला र्काथ कुलिपि दत कि जक मचय् ज्वीगु (सकलें तोले जुया जज्यात स्वया च्वनी) मन क्वातुके मफुम्हयात अनेक ज्वी। द्यो नं वइ, दुब्यू नं वइ, तोप् नं बइ, (सिर्मा चित स्वया) छिमे ब्वा सित धका तुर्पाल मदेक च्वनागु ला हाँ छु ?

सिर्मा—(अकमके जुया) उम् .. .. प्वी मज्यूगु तुपलि तोतागु, मा'राज। सित्तिकं ला.गु !

धनबोर—अं छ पुमांचा धाम्ह मखुला ?

सिर्मा—अबु का पुमां, जि सिर्मा।

धनबीर--(पुमांचित वयना) थ्व हे का महाराज, कांतुपलि चलेयाम्ह मध्ये छम्ह ।

जयप्रकाश--अम् सिल, थ्वेत शत्रुतसें लोभं वयना खँ न्यंका ल्हाती कया थ्वया पाख्यें कानातुपलि तोतूगु ज्वी । मन वयातुगु लिलिपा संम्हारे थाय् मफयक धन्दा जूवन, ग्यात, धुकुमान जुल, सन्निपातं कल । थना जन्हू मखा छु छु कना तल, न्यना मल, स्यना तल–थनातक्को सूरे म्हुतुं पिकया हल का, थ्व छूं नं मखु ।

माइचा--स्वे हे हिसिहासि मदु थ्वापि कानातुपलि पूपिसं ख: जिमे मिजंयात स्यंका ··· (थ्वबि हुंहुं ल्हा जोरेयाना) महाराज म्हय् हे दुगु मखुत, सि व वयें जक ज्वी धुंकल । थ्व छम्ह छुं जुल याय्‌व जिमे छु गति ?

जयप्रकाश--भातयात कजय याय् म्वाला ले ? थ:गु ज्याय् बास्ता मयासे म्या:मदुगु ज्या सना जूवले मिसा धका चवना च्वनेगुला? जिथाय् धा वे म्वाला ? का म्वाल ! छंगु दुःख जि सिल, शत्रुं नं गुबले क्रिकी ला ? शत्रुया ज्याभ: जूगुया फल ख: । छं धागुलि क्षमा याय् धुन (अंगरक्षकयात स्वया) का नुं धनबी, थथ्यें वने । जूगु ज्वी धुंकल, धन्दा काय् मते । जि राजबैद्य छ्वया हय्, वास याकाबी··· **(वनी । तुतामं चुया बुढी छम्ह वया जुजुयात न्ह्यपं वइ)**

बुढी--मा'राज थुगु बेंस जुल, चयान्हु क्रिन्हु काते यायत द: छु मागु दु । जि बोंक्सि हँ, पुमांचा जि बोंक्सि हँ । न्हाचतिनि नं धाल । बोंक्सि जा हुं छ्यें च्वंम्ह का, ववहाँ वे छासा वइ हं । छपि बिज्यागुलि जक ववहाँ वयागु मा'राज न्यायं फोने !

जयप्रकाश --का धों मा ! रोगी, वें, अज्ञानतय् गु खँय् च्यूता तय्‌ग मखु । मेपिसा-हापिनी म्हुतु स्याई, छिगु पाप छूं द:सा कते जुया वनी । न्हयोने हे वया हान्नं धालसा म्हुतुप्वाले कि म्हुतुप्वाले नक्येगु,

गनया द्यो वँग्, गनया बोक्सी ! (सकसितं स्वया) थ्व फुक्क कांपि--निग् धापू का, कां--विश्वासया थासा ख: थ्व ... (उत्तेजित जुया) जिग् राज्य बरू वाय् भा:सां, ज्यान लाय् मासां थथि कां--विश्वास नाप ल्वायग् तोते मखु, सुं गम्ह बाधा वलसा वँग् ज्यू ज्यान कायग् थज्योग् मखुग् भ्रम दकभनं न्यंका बिया थ:थ: हे ल्वाकीपिन्त जा छु जक मयाय् जि (धनबोयात दां ब्यू धका इसारा याइ, वनी)

धनबीर--ना धोंमा ! म्वाल फ्रासं, तले फ्रासं (बुढोयात व माइचित दां बी)

सकलें--जय महाराज !

बुढो--(तुतामं दाय्थ्ये याना तुचितुचि पुमांचिथाय् वनी) सह यानां सह याय् फुग् ला का ! जुजु मदुग् दे थ्यें का !

माइचा--(बुढोयात पना) म्वाल अजि माजु, जुजुं आज्ञा जुया बिज्याग् ख: । अव: लावनी !

बुढो--फय् ज्यूग् खँ ला का ! व धा थ्व धा मदयक लाक्को नं धाग् का ! अपाय् सन्हाय् जुजुयात नं सरा ब्यूग् का । इ सय् थ्व सय्यांयात (तुताम् न्हूइ)

(गुभाजुं तोता बीवं पुमांचा हरर्र् न्हिला वस: पावनी, बुढो ग्याना बिस्यूं वनी)

माइचा--गय्, गय्, गय् मिखा थक्कन स्व, स्व, स्व (फंतुकेत सनी)

सिर्मांचा--गुरूजु थुख्ये छको बिज्याहुँ अबुया मिखा...

गुरूजु--(स्वया) ल: छको ल्वंकि सा (माइचा ल: ल्वंकी, ल: ल्होयातुं हइ) दुप्पू व जा गथ्ये चत्रं तोता वनीबले थथ्ये ज्वी थो, संवये सिवये मते राज वैद्य वइ नि, जि वने (वनी । माइचां ल्हा तुति

थाते तया छ्यों ने फुंग तना बो। सांगां फ'ग्‌को, थकंगु मिखायात बश्वोकेत सनो। सकसिनं याय्‌मते, यायमते धका गनो, गुलिं गुलिं मचात पिहां वनी, सिर्मांचा छ्‌गु ख्यूंका अबुम्हेसिगु खवाः जक स्वया च्वनी। मिस्त मचात छम्ह छम्ह याना पिहां वनी। भति लिपा पुमां-घा थर्‌र्‌ खाई)

माइचा—आइ थ्व कंप वगु ला ?

सिर्मांचा—हिक्य हिक हिकु नं वल ... ...

म्ह्याय्‌म्ह—यो अबु, योबु, गन स्वयागु 'खवइ। म्हघाय यात छ्‌तेमते धाधां माइचा खवइ, सिर्मांचा अनुम्हेसित घय च्वी। ख्यूंसे च्वने धु कन धासां ज्यू। संध्याया आरती ग थाना हःगु ताय दु। ... स्वया च्वनी।

पर्दा

अन्तिम निर्णय

पूर्व इतिहास

स्वंग-स्वंग अंकं च्यान्‌ हगु संवत ञ्लाया चतुर्दशी, आइतबार खुनु नंध्याइले कान्तिपुरे कुमारी जात्राय्‌ जुजु प्रजा सकले लानाच्वंबले गोर्खाली फौज निरयेस्वरये हवाम्पुयाये तोपूवल। फौज मुंका जुजु जयप्रकाश मल्लयात बांलाक युद्ध याये थाकुल। अयनं फय थें युद्ध याना अनं यले स्वाहालि कायगु आशं वनी। यलया खुम्ह काजि मध्ये अपमानित पृथ्वीनारायण शाहनाप मिलेजुयागु स्वगुलि अन्या जुजु तेजनरसिंहयात नं ज्वना भक्तपुरे वनी। ईपि दसाक्षरदा हेले आश्रय कयाच्वनी। अलेलि थ्व एकांकी शुरू ज्वी।

स्थान - भक्तपुर दर्वारया छगू वैठक।

समय--ने. स. ८८८, ञंला गा, सप्तमी।

पात्र:--

१. रणजीत मल्ल—भक्तपुरया आखिरी मल्ल जुजु, वर्ष ७५

२ काजी भागिराम	भक्तपुरया भारदार
३. सर्दार चकु हि जोशी	
४. प्रधान कृष्णदेव	
५. भाजु देव गोपाल	

६. भटेना धुम्नासिं—जुजु रणजीत मल्लया जपा ल्हा

७ कोठा पिवा

८. छरिदार हेमनारां—

दबुलिइ खनेदयेके म्वपि-- गौर्खाली भारदार कहरसिं बण्याता

—२४ त्वा गेत, गुथिया नायोत

आदि, आदि

भक्तपुर दरबारया ९९ चुकमध्ये बांलागु मालती चुक कोस्वगु बैठक। थन्या श्रीखण्डया इत्रं इ गाले कनेक कलापूर्ण बुट्टा बुगुलि बट-कया शोभा बुगंछि बढयजु। आपा याना राजकाज विषये सभा थ्वगुकि जुइगु जुगाच्वन। जुजुया उच्च सिंहासन अनेक छोदी चवयागु अग-लिवक दु। म्ह्यानेसं ताहागु नबुगा लासा लायातल सिंहासनया जःखः कुत्या जागु यच्चुसे-पिच्चुसे प्वालाप्वां थीगु खाटाचा दु। इमि छोने बुट्टादार हावादारी धुमखोरीत तयातल। थुमि च्वसं मधुर गधया कुँधा जाल प्यना च्वयाच्वन। छुं भतिचा उव्ये म्ह्यानेसं नबुया लास या छोने अलग अलग ततजा याना कपाय् थना पाःचा लासां लाक चयावा लायातल। प्यपाते क्रमशः काजी भागिराम, सर्दार त्रकुरसि जोशी, प्रधान कृष्णदेव, भाजु देवगोपाल आदि भारदार फतुना जुज रणजीत मल्ल व मेमेपिं मवनिंगत प्रतिक्षा यानाच्वनी। लुखाय् दना पर्दा काप ल्हाति मुनाच्वंम्ह बैठक सिबा हुँ थका काजीं इशारा याना-हगु खना सिहां बनी।

काजी भागिराम--स्वँदिसँ भाजुपि, कान्तिपुरया जुजु जय-प्रकाश मल्ल अन्ते क्रोधया हे शरण मवसें मगात को देशबाशीन ये देशे वने हे मज्यू। पशुपतिइ बालु ऊत्रंसि तक नं कुनीगु, नाना तरहनं हेना याइगु हिमश्यतिभाय् याइगु थमिलेसं। छु म्हासं थन वल स्वाभिमान जयप्रकाश ? गर्व धयागु जकं… …

सर्दार चकुर्रासि-"मा कुरु धन जन यौवन गर्व" धयातगु जा द हे दु नि। प्रजात जा छु-थः जुजु स्वया वनी का। यथा राजा तथा प्रजा युखे ल न्हयात उखे हे मखा लिनावनी न्याचात। बरू जयप्रकाश थुखे ब्रिस्यू वगुया छु नियत खः? थः जा अथे हे स्यन, मीत नं स्यकेगु मति ला? छिथें ज्याम्ह ३६ घडीसं राजनीतिइ लुकुबिनादीम्हयात कनेमागु जा मदु। छिगु हे नीति कौशलया फल जा ख नि ऊी जुजुया त्वाय्कायं यें देशे धावा यागु कुमारीया जात्राया हूने लाका। नत्र जक जयप्रकाशथें ज्याम्हेसित न्येकेफैला याकन?

प्रधान कृष्णदेव— (म्हिला म्हिला) आ छु-त्वाय् ब्वा ख्वप देया जुजु, त्वाय् काय् यें, यलया आतिनि ओइँओदंमछिया स्वदेया ल्वापुखयापु मदैगु ड्ल। अले योम्ह योथाय् हुँ रे, मखुला भाजु?

भाजु देवगोपाल--जित जा छक्ति हे लःलः मधा। गथे खः, छु खः! ध्व पृथ्वीनारायण न्हापा थन देशे वया राजकुमार नापनापं जूबलेनसें हे साप हे चंख ख्वा। उख्येथुख्ये चालामाला स्वज्वीगु, शिलापौ लजःपौ ब्वांज्वीगु। अले छन्हु जा तलेजु माजुयाथाय् तानातगु पृथ्वीगु सिजपौ ब्वँब्वं हरिसिंहदेबंनसें या जुजुया पुस्त ल्याखयानाच्वन धयां!

काजी भागो— छु च्वयातगु दु ले ब सिजपूतिइ?

भाजु देव हरिसिंहदेवं तलेजुमाजु विज्याका 'जि सन्तान नेपाले गोगू पुस्ता तक जुजु ज्वी' धका न्यंबले '२८ पुस्तातक जक, अले पश्चिमपाखुयें चन्द्रवंशी जुजु जुवइ' धका आज्ञा जुल हँ।

प्रधान कृष्णदेव--उबले जा ख नि मोहनी कुमारी पूजाबले कुमारीं न मू पलेस्वां ऊी जुजुयात बियामबिज्यासे वंत हे बिय बिज्यान। जुजुया गथे म्हाइपुसे च्वन थें, ल्हा फुसुलुं तयेमाल।

स. चकूर्सि--जुजु जा आज्ञा जुयाबिज्यात नि 'नेपा गा छंगु हे ज्वीतिनी' धका।

काजी भागि--अथे हे धया थें जुल मखुला ले ? थें यले गां गां चात फुक्क धयाथें जुया हे ल्हाते लायेधुंकुसें नि आ छु मानि ? (लय तातां बरू आ्तिनि कीगु लाकातैतगु गाँत धय: लित कायेमालि। गथे ? जि जा थौं थ्व हे खँ जुजुयात विन्ति यायेत्यना। खँ जा थ्व खसांतबि जयप्रकाश व तेजनरसिंह निम्हं दत्तात्रयया देगले स्वीपिला चवंगुलि थुपि थन तयेज्यूला--मज्यूला धयागु निणय यायेन ख थौं कौत व्वगु।

सर्दार चकुर्सि--काजिजु ! जुजुयात मेगु नं तध्दंगु छु खँ वन थें मस्यु थौं स्वात्वाले फुक मनूत मुना, गुठिगाना धाक्को हना, सर्साहुति याना याकनं थौं हे लिसः छ्वयाहिँ धका थम्हं तुं खबर छ्वयाबिज्यागु दु हँ, छिसँ नथे मसिल ? थन सुनाँ स्यू धैंदिसँ।

मेपि सकलें--अहँ मस्यू।

काजी भागि--गुबले यागु खँ ?

सर्दार चकुर्सि--म्हिग संध्याइले।

(नेपथ्ये स्वस्ति वाचन बोनाहुइ--'जय महाराज, जय महाराज' या ध्वनि तायेदइ। बंथक पिवानं काजिंदित धावइ--जुजु रणजीत मल्ल बिज्यात।' जुजु वमतेना धुर्मासिया प्रवेश)

सकलें--(**दना नमस्कार याइ**) जय महाराज ! (**जुजुयात सिहासने छिज्याका सकलें थ:थ:गु आशने च्वनी)**

रणजीत मल्ल--काजि भारदारपिं ! पृथ्वीनारायण शाहनं लाजनोहर छ्वयाहल – जयप्रकाशयात व तेजनरसिंहयात बैथाय याकनं सुम्पयेयायेहिँ हँ। थ्वया लिस जि व छिस्कलपिनेसं जक नं निर्णय

याये मजिया त्वात्वाले नं सभा याका । छु खँ निर्णय ज्वी कंवा धका मोहर नं छ्वया । थुकि हे देशया भाग्य हे च्वनाच्वंगुलि थ्व चिकीधंगु प्रश्न मखु । आतिनि बल्ल थुयावल कीस चूक यानागुया त्याख: हे मदु । (सकलें छु खँ जुल, छु स्यंका जुल धका मछाला शिर क्वछुई) उकि याना हे थ्व आपद संकट वोगु ख: । आ चाल देशया भाग्य धायेगु जनताया भाग्य ख: । जनतां ब्यूगु निर्णय हे मागु उत्तर बियाछ्वेयना गथे ख ? थौं कन्हे जिगु मन तस्सकं भःभः न्हुया च्वन । (ख्वासुकां तया) हे प्रभु, तलेजु माजू !

काजी भाजि--महाराज ! कीस गथे तातुना अथे हे जा जूया वल । आ नेपाले छलगोल व त्वाय् काय् हे जक मखा जुल । कींगु बनेपा, पनौति, सांगा आदि न्हय् गां लित कायेत च्वयाछ्वेदेत्यना । अपायध राज्य लायेँकं नं नाहिँ धया हँला ?

भाजु देब--गोर्खा जुजुया मतिइ नं च्वनेमागु ख: थ्व आ । अयनं लुनंकाछवेगु ज्यू ।

धूमार्नासि--ख: ज्ञोमनाच्वंसा लुमनी अले ।

रणजित--(जागय्जुया) छु खँ थ्व ?

(धूत्रार्नास ग्यापह याना, मिखा तिसिना थचक फेतुइ)

म्या ट्वे वनेगु धयां भुति ब्वे वनींथि ! थथे जुया जा थगु दँसे पश्चाताप यायेमागु । छु खँ आम? थःगु राज्य हे जा ग्रिगिलिगि मुनेगु कल, छिम्के तता मरू । देशबासीतेत छुकथं बुझये यायेगु ज्वीधु कल ! बरू बुझयेयाके छ्वेमाल--सु वने ? स्वहुँ जयप्रकाशी दत्तात्रय देगले गथे च्वनाच्वन ।

(धुमार्नास उसिदना दने वनी)

प्रधान कृष्णदेव--महाराज ! मल्या गोसाईंतसे लासा, कांगा व मेमेगु माक्को पुरेयाना तैतल हँ ।

रणजित--छिम्सं छु धया ? इमित पृथ्वीनारायणैत लंल्हाना बीमाली लाकी ?

काजि भागो--कौत उगु कथं इम्सं दुःख बिसेलि बुझयेयाना मत्रीगु जा खँ-हे मत्री हानं इपि थन वोगुया लक्ष्य नं थ्व हे ज्वीमा कि कौगु देशे संग्राम मचये याये, थ्व दे स्यंके; छाय् धासा, यलं ख्या-काजि भैरव यो व भीम थो निम्हो पल्टन नं हगु दु धका गुप्तचरतेगु खँ वोगु दु ।

सर्दार--यलेत जा थौंकन्हे यक्को हे खनेदु खः । अय्नं गोर्खा जःजुया भा मदु । किपूमितेतथें न्हाय् ध्यनो धका जकं ग्याना बोंपिला !

रणजीत--धुमानसिं !

धुमानसिं--महाराज !

रणजीत--का हुँ, त्वास्वालेया बुद्धिमन्त नायोंपि, गुठोगानाया धकालित लुंछ्वाखाय् वोगु दुला स्व । वल ज्वीमा हुँ,हुँ । (धुमानसिं वनो) जिगु मति जा थथे का कौसं थःपिं ब्रिस्युं वोपि जजःपित पृथ्वी-नारायणंत सुम्पयेयायेहिं धका धायेव सुंक सुम्पयेयात धासा जि वया समन्न ज्वी, अले सुया वेइज्जती ? प्रजागणतेत लोला, मलोला ? थुमिस दुःख जा बिल खः तर गोर्खाली कुष्ठ कौगु दे थिल, प्यलये नं यानाहल । थ्व पृथ्वीनारायण जा गुंखिचा धका-चासुवनं नुगन्तु ज्वनीह्म

भजु देवगोपाल---महाराज आज्ञा जूगु खगु खः, वया नुगले छु दु, छु मदु ?

सर्दार—त्वाय् बवाया नाता न जा च्वयाहय्पु इमित आंकन तरेनते धंका

काजि भागि--न्ह्याथे हे जूमा थुगु कथं बहस यायेमागु खँ हे

मखु । न्हापाया क्षीगु नीति मतोतुसे सरासर ज्या जुयावंगु जूसा बाँलागु । नाना बने नाना ढंग । बरू व मठया गोसाईंत गुलि अप्पोपिछु एूचं मबिसें !

सर्दार-- काजिया बिचार इमित लल्हायेगु का मखुला ?

काजि---खास खगु । थुकि चुकयेजुल, लिचिल धायेव खवपदे फुत–जनतां दुःख सीगु जुल । संग्राम जुल धायेव छुज्वी, छु मज्वी ।
(रणजित मल्ल दोधारे लाना अक्कमक्क ज्वी, खवा च्याकाहुइ, न्हकुसं तींतोंस्वाका जुरूक्क दनिम्हथें च्वनी)

रणजीत---**(थत तुं)** आ गथे यायेमाली ?

काजि---थुमित कायेगु काल सर्प याकुं प्यायेगु; गोर्खाली जुजु तम्वेकेबीगु, आलप थगु छें मि तयेगु ।

रणजीत- -संग्राम तु मज्वीमखु खना । छन्हु न्हापा, छन्हु लिपा-**(पलख सुंक च्वना)** आ नं गोर्खाली जुजुया नीलि सीकेमफुसा क्विनिधानि चाकु सवा थुइकेमफुपि जूवनी ।

धुमानसिंहया पुनः प्रवेश

धुमानसिं---महाराज ! नीप्यंगू त्वाया नायोतसें बिन्ति यानाहगु ।

रणजीत---अँ, छु धाल ? इमिसं धागु मज्वं धा ।

धुमानसिं – इमिसं बिन्ति यानाव्यू धागु-"म्हिग थ्व जुजुपिसं क्षीत दुःख बिल खः (काजि भागिरामं छ्वों वहाई) अयजुसां थुपिं थौं शरण वोपित मरण यायेगू क्षीगु धर्म मखू । क्षीगु धर्म क्षीके दु, इमिगु धर्म इमिके दं । गोर्खा जुजुया कालमोहर वोसां क्षीसं इमित लल्हायेमज्यू । मेगु महाराजया आज्ञाय् मागु तक यायेत फुक्क प्रजा तयार दु ।

रणजीत--धन्य, धन्य, जि प्रजाजन ! मि छोगु थ्व मने मलहम फ्वेथें सिच्चुसे च्वं आम बचन । आमथे हे ख:, खास खगु थ्व हे जीगु कर्तब्य । शरणया मरण यायेगु महापाप ख: । कर्तब्य लुमंकाब्यूगि प्रजागणतेत धन्यवाद बयाहगु दु धैब्यु । (आज्ञा सिरोपर ज्वंगा धुमानसि वनी)

प्रधान कृष्ण—इगि जुजुपि सुलासुलाजूपि नं जा ख--गनं शरण वल ।

रणजीत--उवाले मखु न्यताले धैगु खँ जहं का । नीप्यंगू न्वाया जनता ना गोजुपिनिगु बुद्धि जक मखुथे लाइ ला ? प्रजाया वचन द्योया बचन ख. । की, आ ताहा खँ ल्हानां गुण मदु । जुजु जयप्रकाशपित इगाछें बांलाक छायेया माक्को सारजाम पुरेयानाब्यु ।

काजि भागि--(थ:गु पकडी तोता) महाराज ! थनिनसें जित थ्व कजाई मायेल, देश धूदन धायेव गाल फयेमाली– हि बावोगु स्वेमालि । जिं जा खना ''' ''(सभाय् सनसनी फइलेज्वी. सकलें अङ्गले च्वथातगु द्योया तसवीरथें च्वनाच्वनी, रणजीत मल्लया स्वाले हि मदयावगथें, हानं हि जयावोगुथें ज्वी थगाय् धंगु, गनं मदुगु, अपूर्बगु ज्या दुगु दर्बार, देग थुपि जुगांजुगया धन सम्पत्ति मिखां मस्वैपि जन्तुत दुब्वानावैवले छू मयाई ? गथे पासापि ? मागु बखते नं मवासे छु याय !

रणजीत-- (ताहा ब्रामुका तया) हुँ ! सा स्याना धुँ पोसयेयायेगु का मखुला ? (हतासं छरिदार हेमनारांया प्रवेश)

हेमनारां---गोर्खाली जुजु छ्वयाहूपि--जहरसि धाल ला चहरसि धाल ला--न्वाय् तींस्वापि गोर्खालीत महाराज नापलाकि, नत्र छिमित थथे याये, अथे याये धका हप्वं स्यानाच्वन । व खना सकलें त्राहित्राहि । धुँ थें, खुँ थें स्वे च्वं हे !

रणजीत---(बिचा याई याई अले) सूर्यवंशी जुजु व वया प्रजा ख्यानां ग्याइपि मखु । **(उत्तेजित जुया)** धयाव्यू लिस मागुकथं बी मालीबले । राज धयागु जनतायागु खः जनताया निर्णय हामीगोद्धि फरक जुईमखु । कानुं,सुसु वेगु खः । जुजु जयप्रकाश मल्ल व तेजनरसिंपित सत्कार यावनेनु ।

(प्रस्थान याई)

॥ सिधल ॥

शारदा प्रिन्टिङ्ग प्रेस, २१३ न्हूसाल (धर्मपथ) काठमाडौं ।